

EGYESÜLETI KÖZLEMÉNYEK

A Magyar Tudomány Napja Erdélyben. 3. fórum Kolozsvár, 2004. november 19–20.

2004. november 19–20-án Kolozsvárt harmadik alkalommal került megrendezésre a Magyar Tudomány Napja Erdélyben őszi tudományos fórum, melyet az Erdélyi Múzeum-Egyesület az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságával közösen *A tudományok párbeszéde* jegyében tartott meg. A rendezvény jól meghatározott céljaként a szervezők az erdélyi, romániai magyar tudományos műhelyek közötti párbeszéd fórumának megteremtését tűzték ki.

A tudományos seregszemle két napon keresztül zajlott: 19-én a plenáris ülésre került sor a Kolozsvári Protestáns Teológia dísztermében. A meghívást több mint húsz kutatóműhely, tudományos egyesület, intézet, könyvtár fogadta el, és küldte el képviselőit a rendezvényre. A konferenciát megtisztelte jelenlétével Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke, Berényi Dénes akadémikus, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának elnöke, Bálint-Pataki József, a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke, Cseh Áron, a Magyar Köztársaság kolozsvári főkonzulja, Pap Géza református és Szabó Árpád unitárius püspök, Annus József, az Apáczai Közalapítvány elnöke, Csete Örs, az Apáczai Közalapítvány igazgatója, Tarnóczy Mariann, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának irodavezetője, Horn Ildikó, az EME Baráti Társaság elnöke, Lauter Éva asszony, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának képviselője, valamint Egyed Albert, a Magyar Művelődési Intézet fősztályvezetője.

A november 19-i plenáris ülés Egyed Ákos EME elnök köszöntőjével vette kezdetét, aki üdvözölte a meghívottakat és a nagyszámú résztvevőt. Emlékeztetett, hogy a konferencia a tudományok párbeszéde égisze alatt zajlik, ami a különböző tudományos műhelyek vezetőinek megszólalását teszi lehetővé. Kifejtette, hogy a fórum központi témája az erdélyi, romániai magyar tudományos műhelyek működési körének s hosszú távú tervének bemutatása és megismerése. A létrejövő párbeszéd elősegítheti a tudományos eredmények társadalmi hasznosságának elismerését.

A tudományos ülészakot Vizi E. Szilveszter, az MTA elnökének felszólalása nyitotta meg, aki expozéjában felvázolta a tudományok és a tudományszervezés 21. századi körülményeit. Az MTA elnöke két mérföldkő jelentőségű eseményt emelt ki: az MTA és az EME közötti együttműködési szerződés aláírását 2002 novemberében, valamint a Mindentudás Egyetemének első erdélyi előadását.

Az MTA kötelességének tekinti segíteni az erdélyi magyar tudományosságot, s ennek érdekében anyagi és erkölcsi támogatást nyújt az EME tudományos műhelyeinek, hogy sikeresen folytassák az alapító Mikó Imre által megkezdett munkát. Elnök úr felelevenítette Toldy Ferencnek, az Akadémia titkárnak 1856-os, az akadémiai tagokhoz intézett kérését, hogy fejkenként száz forintot ajánljanak az újonnan induló Erdélyi Múzeum-Egylet támogatására. Azóta hagyománnyá vált, hogy az MTA anyagilag és erkölcsileg segíti a határon túli szakadt tudományos műhelyeket, szervezeteket, hiszen az MTA mint kistestvérre tekint az EME-re – ahogy Mikó Imre fogalmazta meg. Bolyai János szavai, miszerint „nem erővel, hanem tudással kell kitorni”, ma is aktuálisak, hiszen a tudás érték, a szürkeállomány az egyetlen újratermelhető nyersanyag. E támogatásból jelentősen kiveszi részét a Határon Túli Magyarok Hivatala is.

A továbbiakban az előadó rátért a 21. század tudományosságának követelményeire, felvázolva a mai világot uraló képletet, mely szerint a tudás és az információ hatalmat jelent. A ma-

gyarság kitörésének egyetlen lehetősége tehetségében és tudásában van – mutatott rá az MTA elnöke –, kiemelve a tudásalapú társadalom kiépítésének elengedhetetlen szükségességét. Az EME és az MTA történelmi kötelessége rámutatni arra az esélyre, mely a magyarság előtt áll, s mely lehetővé teszi, hogy kiemelkedjen. Ennek az esélynek a neve a szellemi tőke, az innováció, hiszen az extraprofit az anyagi tőke és a szellemi tőke terméke. Ugyanakkor a szellem művelése volt az, ami segítette a magyarságot a trianoni trauma túllépésén.

A felzárkózás esélye megadatik a határon túli magyarság számára is. E folyamat első mozzanata, hogy még 1989-ben, Berend T. Iván elnöksége alatt az MTA megteremtette a külső tagság intézményét. 1990-ben életbe lépett az MTA új szabályzata, mely lehetővé tette, hogy akadémiai tag lehessen az a határon túli magyar tudós is, aki nemzetközi szinten műveli szakmáját. 1994-ben pedig megalakult a köztestületi tagság intézménye, mely jelenleg több mint ezer határon túli, doktori fokozattal rendelkező kutató tud sorai között. Ezáltal az MTA de iure is a világon élő 14,5 millió magyarsághoz tartozó tudósok fóruma.

Jelenleg az MTA-nak két, a határon túli tudományossággal foglalkozó bizottsága van: az egyiknek Berényi Dénes akadémikus az elnöke, a másiknak pedig, a nyugati professzorok bizottságának Fröchlich professzor, Brüsszelben élő akadémikus. E két bizottság feladata, hogy támogassa a Kárpát-medencei, határon túli magyar tudományosságot. Az MTA arra kérte az egész világon élő magyar tudós társadalmat, hogy segítse a kisebbségbe szorított magyarság tudományos tevékenységét, mert a 21. században a kutatásfejlesztés egyben gazdasági kérdés, a gazdasági felemelkedés előfeltétele. Minden tudományos publikáció a gazdaságot szolgálja, annak ellenére, hogy egyes politikusok ezt a tényt még nem ismerték fel. Felgyorsult a világ, lerövidült az innováció és a kivitelezés mozzanata közötti idő, tehát ez is azt támasztja alá, hogy felértékelődött a tudás. Ennek érdekében kell hogy tevékenykedjen az MTA és az EME – hangsúlyozta az előadó.

A konferenciát üdvözlők közül a következő felszólaló Bálint-Pataki József volt, aki rámutatott, hogy a magyarság határon túli része is jelentős szellemi tőkével csatlakozhat az Európai Unióhoz. Annak ellenére, hogy a történelem mostohán bánt a magyarsággal, a tudományosság terén az élvonalhoz tartozunk. Elnök úr Széchenyit említette, aki szerint „erővel meggyőzni nem mindig lehet, hanem inkább a bölcsesség győz”. Tehát már a reformkor kiváló képviselői is vallották, hogy a tudományok révén biztosítható a haladás. Ennek az elképzelésnek és hitnek a jegyében hozták létre a tudományos műhelyeket és intézeteket, mint például az EME-t, melyek még a mostoha körülmények között is biztosították a tudományosság folytonosságát.

A magyar nemzet előtt álló feladat a tudásalapú társadalom létrehozása, ez egyben közös európai cél, melynek megvalósításához az EME is hozzájárulhat és hozzájárul. E cél elérése érdekében szükséges az anyagi háttér megteremtése, ami azonban komoly gondot okoz, kihat a határon túli szakemberek mindennapjaira, és a menni vagy maradni dilemmában fogalmazódik meg. A HTMH jelenlegi vezetősége mindent elkövet annak érdekében, hogy felkarolja és támogassa az EME-t nemes céljai elérésében, hogy folytathassa felbecsülhetetlen értéket jelentő programjait.

A továbbiakban Kántor Lajos a Kolozsvár Társaság nevében üdvözölte az egybegyűlteket. A társaság célja Kolozsvár európai szintű rehabilitációja. Bízva, hogy a legközelebbi erdélyi tudományos fórumon a társaság képviselői is érdemi eredményekkel tudnak előállni, a felszólaló hasznos tanácskozást kívánva fejezte be köszöntőjét.

Lauter Éva asszony a NKÖM nevében köszöntötte a rendezvény szervezőit és résztvevőit. Bethlen Gábor tetteire emlékezve, aki erős, önálló államot alkotott, rámutatott, hogy a fejedelmi udvarban a kor megbecsült művészei és tudósai is otthonra leltek. Tehát a 17. századi független Erdély nem csak hadseregére, hanem tudósaira és művészeire is támaszkodhatott. A fe-

jedelem példája évszázadokon át is mintául szolgálhat a 21. század magyarsága számára – zárta expozéját Lauter asszony.

Kötő József az 1885-ben alapított Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület nevében köszöntötte a tanácskozást, és üdvözölte a nagyobbik testvért, az EME-t. A transzszilván eszmét propagáló két szervezet között munkamegoszlás működik: az EME a tudományosság élvonalában, az EMKE a közművelődés frontján tevékenykedik, és azt a tudást, amit az EME megtermel, közkinccsé teszi.

Berényi Dénes akadémikus a határon túli magyar tudományos intézményrendszert mutatta be rövid beszédében. Kiemelte a tudományok anyanyelven való művelésének fontosságát. Ennek felismerése tette lehetővé a határon túli tudományos intézményrendszer létrehozását. 1995-ben 16, 1997-ben már 52 határon túli tudományos műhely szerepelt a „sárga könyvben”. A Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága tudatában van annak, hogy a tudományos műhelyek súlya, jelentősége nagymértékben különbözik, s a támogatási rendszert ennek megfelelően kell kialakítani. Berényi professzor hangsúlyozta az EME jelentőségét.

Tarnóczy Mariann, a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottságának irodavezetője a Kárpát-medencei magyar tudományos műhelyek felméréséről szóló előadása következt. Az oktatási miniszter (36/2003. XII. 27. OM) szerint a határon túli magyar szakemberek „részét vehetnek a Magyar Tudományos Akadémia határon túli kutatási, ösztöndíj- és egyéb pályázatain; magyarországi kutatásaikhoz támogatást kaphatnak, továbbá a külső tagok tiszteletdíjban részesülhetnek. A támogatások mértékét az MTA belső szabályzatában határozza meg.” „A kedvezmények igénybevételének feltétele az MTA külső tagságát, illetve határon túli köztestületi tagságát igazoló dokumentum, melyet az MTA állít ki. A kutatókhoz hasonlóan a magyar nyelven, illetve magyar témában tudományos kutatást folytató egyesületek, társaságok, alapítványok és egyéb szervezetek szintén rendszeres és eseti támogatásban részesülhetnek.

Mindezen intézkedéseknek célja a határon túli magyar tudományos műhelyek európai integrálódása.

A határon túli műhelyek kategorizálása szerint két alaptípus különíthető el, ezek a tudományos kutatást (alapkutatást, alkalmazott kutatást vagy kísérleti fejlesztést) folytató műhelyek, valamint az ezekhez kapcsolódó tevékenységeket, mint az oktatást és képzést, egyéb tudományos-műszaki kapcsolódó tevékenységet lebonyolító szervezetek.

A kutatók megsegítését és támogatását hivatott megszervezni az MTA határon túli köztestületi tagságának intézménye, mely felöleli az egész földön élő magyar identitású és anyanyelvű tudósokat.

A legtöbb határon túli magyar kutatócsoport és intézmény Erdélyben található, amit a Felvidék és Ausztria követ.

Az ülés Egyed Ákos EME-elnök expozéjával folytatódott. Az előadó röviden felelevenítette az EME másfél évszázados történetét, valamint fontosabb feladatait. Az EME megalakulása óta a tudományos műhelyek otthonának tekinthető, és szoros kapcsolatban működött és működik az MTA-val. A jelenlegi kutatási programok bemutatása után elnök úr rámutatott, hogy a magyar állami finanszírozás hiányában a szervezet képtelen folytatni tevékenységét.

A köszöntők és beszédek után kitüntetések átadása következett: Péter Mihály orvosprofesszor, az EME alelnöke és Bitay Enikő mérnök, az EME Műszaki Tudományok Szakosztályának elnöke részesült Arany János éremben. A Magyar Tudományos Akadémia elnöke az érmek átadásával az Erdélyi Múzeum-Egyesület keretén belüli szervezési munkát és a tudományos kutatás kiteljesítésében elért eredményeket jutalmazta.

A tudományos műhelyek képviselői előadásainak sorát Nagy László, a BBTE prorektora előadása nyitotta meg, aki röviden vázolta Erdély, illetve Románia egyik legfontosabb egyetemének történetét, mely Báthory Istvánig vezethető vissza, s amelynek fontos momentumát jelentette az 1872-ben alapított Ferenc József Tudományegyetem. A kolozsvári egyetemen jelenleg 44 ezer diák tanul, 20 kar működik, kilenc szakon doktori iskola létesült, illetve négy nyelven – románul, magyarul, németül és angolul – tartanak előadásokat. 1994-től kezdve a román nyelvű képzés mellett működik az ún. magyar és a német vonal is. Ami az egyetem oktatáspolitikáját illeti, annak központjában a nevelés-oktatás-kutatás hármasa áll (ezt támasztja alá, hogy a tudományos tevékenység és a publikációk még a tanársegédi állásnak is kritériumai).

A felszólaló ezek után az egyetem költségvetését mutatta be, aminek kiemelt tételét a pályázatokon nyert összegek jelentik. 2000 és 2003 között például 8 millió dollárt nyert az egyetem laboratóriumi felszerelések beszerzésére, az egyetem oktatói pedig 682 nemzetközi pályázatot nyertek. A tudományos kutatások eredményei 932 nemzetközi folyóiratban közölt cikkben, illetve 600 kötetben láttak napvilágot.

A következő előadást Brassai Zoltán professzor tartotta, aki rámutatott, hogy az EMTE KPI-nek elsődleges feladata a Sapienián és a Partiumi Keresztény Egyetemen zajló kutatások menedzselése és az eredmények kiadványok formájában való közzététele. Az előadó néhány ezredfordulói gondolatot fogalmazott meg. A nemzetek nagyságát nem a gazdagság, hanem a kiművelt fejek száma jelenti. A kiművelt fejek száma a kutatás és az oktatás szoros egységének mutatója, hiszen oktatás nélkül nincs kutatás, illetve kutatás nélkül nem valósulhat meg a minőségi oktatás. Az erdélyi magyar értelmiség alulreprezentált a román társadalomban, ennek az értelmiségnek a szerkezete aránytalan: míg a nyugat-európai társadalmakban az értelmiségnek 20%-a humán, 80%-a természettudományos végzettségű, addig az erdélyi magyarság esetében ez a megoszlás 50-50%-os.

Ugyanakkor, mutatott rá az előadó, az információrobbanás kommunikációs zavart okoz, ami a tudományos életbe is átgyűrűzik. E zavar kiküszöbölése, valamint a kutatások számára a szükséges anyagi háttér biztosítása és a kutatások intézményesített koordinálása jelenti a 2001-ben megalakult KPI célját.

A továbbiakban Péntek János kért szót, aki a nyelvi intézetekről értekezett. Az MTA által, hogy 2001-ben létrehozta a nyelvi intézeteket, egy már régebben megfogalmazott igénynek tett eleget. A tanszékvezető professzor röviden vázolta az intézet főbb kutatási irányvonalait, ilyen például a nyelvi szigetek és szórványok tanulmányozása, a magyar nyelv státuszának és presztízsének felmérése. A programokban, a kutatásban az egyetemi oktatók mellett doktorandusok és a magiszteri képzésben részt vevő hallgatók működnek együtt. Programonként 7-8 tagból álló csoportok dolgoznak. Eredményeiket mindeddig öt konferencián mutatták be, illetve több kötetben jelentették meg. Ugyanakkor az Osiris Kiadónál napvilágot látott értelmező kéziszótár összeállításához is hozzájárultak.

Somai József előadásában a Romániai Magyar Közgazdász Társaságot mutatta be. A társaság célja a gazdasági kérdések iránt érdeklődők gazdasági kultúrára való nevelése. A társaság konkrét feladatai közül megemlíthető a vállalkozásközpontok kialakítása, a tematikus szakkonferenciák szervezése, valamint a szaknyelv meghonosítása és az egyetemi oktatásba való bevezetése. Az előadó komoly sikernek tekinti a hét évfolyamot megért Közgazdász Fórum című lap megjelenését, melynek szerkesztéséhez és cikkeinek megírásához a gazdaság legkülönbözőbb területén tevékenykedő közgazdászok járulnak hozzá. Kiemelkedő jelentőségűnek tekinti a megjelenés előtt álló román–magyar és magyar–román közgazdasági szakszótár elkészültét. Az RMKT szoros kapcsolatban áll a román és a magyar akadémiai körökkel, romániai, magyarországi és nyugati egyetemek gazdasági tanszékeivel. A felszólaló történelmi fontosságú-

nak tekinti a romániai magyar gazdaságkutató intézet létrehozását, mert az itthonmaradás elsődlegesen gazdasági és szociális kérdés, és ezeket a kérdéseket kellene görcső alá venni.

A továbbiakban Juhász Tamás professzor kapott szót, aki az 1622-ben alapított Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet tevékenységét vázolta. Rektor úr felsorolta az intézet főbb paramétereit: önálló egyházi felsőoktatási intézmény, református, unitárius és evangélikus lelkészképzés zajlik falai között, az oktatás egyetemi fokú (5 éves alapképzés, plusz doktori képzés), 1949-től államilag akkreditált magánegyetemként működik. Összesen 200 diák hallgatja a 18 tanár által tartott előadásokat. A teológiai intézet költségvetésével kapcsolatosan megtudtuk, hogy a román állam kismértékben támogatja, a fenntartásához szükséges pénzforrás 60%-át a három erdélyi magyar protestáns egyház biztosítja, tandíj nincs. Ugyanakkor magyar állami forrásból az utóbbi 6 évben néhány célpályázatot nyert, így a tanárok nettó fizetése magasabb az állami intézetekben dolgozóknál, eléri a 30 000 – 70 000 Ft-ot.

Az intézetben működő tudományos műhelyek változatos, szétágazó tevékenységet folytatnak: ilyen a Bibliai nyelvészet és bibliamagyarázat program, mely a kolozsvári Teológiának 1895 óta erős oldala. E téren interdiszciplináris együttműködés zajlik az ELTE és a KGRE Hermeneutikai Kutatóintézete, a BBTE Bibliai Tudományok Intézete között. Kiemelkedő a magyar nyelvű kommentár-irodalom gazdagítása, mely Kecskeméthy István, Nagy András, Maksay Albert, Tőkés István, Eszenyeiné Széles Mária, Kozma Zsolt, Geréb Zsolt, Molnár János stb. nevéhez kapcsolódik.

Másik fontos program az erdélyi protestáns egyháztörténeti kutatás, melyet még a régi iskola: Révész Imre, Nagy Géza, Juhász István, Tonk Sándor nevével fémjelzett generáció kezdeményezett.

Rektor úr kiemelte az Unitárius Teológia jelentőségét, hiszen ez erdélyi sajátosság, és világszerte nagy az érdeklődés iránta, több nyugat-európai diák tanul a padjaiban. A publikációk terén igen fontos helyet foglal el az 1861 óta megjelenő Keresztény Magvető, a legrégebbi erdélyi protestáns folyóirat. Megemlítette még az Erdélyi Unitárius Egyház gyűjtőlevéltárának és nagykönyvtárának kiadványait is.

Befejezésül az előadó néhány következtetést von le: többen művelik a tudományos teológiát, mint a 20. század bármelyik előző korszakában, és hogy a Biblia kutatása, tolmácsolása első helyen áll, hiszen a megjelent munkáknak fele a bibliai teológia körébe tartozik.

Köllő Gábor, a jövőre 15 éves EMT elnöke köszöntötte és üdvözölte a jelenlevőket. Exponéjában bemutatta az általa vezetett társaságot, mely az Erdélyben kutató magyar műszaki értelmiséget fogja össze. A társaságnak kilenc szakosztálya és nyolc fiókszervezete működik. Tudományos, oktatási és információs tevékenységet folytat. Erről árulkodik, hogy évente tíz, már nemzetközivé terebélyesedő konferenciát szervez, a műszaki terminológiát bemutató előadásokat biztosít a román nyelvű oktatásban részt vevő diákok számára, továbbá, hogy kiadja a Magyarország határain kívül megjelenő egyetlen magyar nyelvű műszaki szaklapot, a Műszaki Szemlét.

Geréb Zsolt, a Partiumi Keresztény Egyetem rektora az intézmény működési és kutatási tervét vázolta. 1989 előtt kommunikációhiány létezett az egyetemek és a kutatási intézmények között. A rendszerváltoztatás után megváltozott a helyzet, mi több, új egyetemek jöttek létre, köztük a PKE. Ennek elődje, a Sulyok István Főiskola 1991-ben nyitotta meg kapuit, mindössze egyetlen szakkal.

A PKE 1996-ban jött létre, célja a keresztény szellemiségű egyetem megteremtése. Tanárokat, egyházi személyeket, szociális munkásokat képez. Az egyetem kezdetben a partiumi egyházközösségektől és a külföldi testvéri egyházaktól kapott segítséget. Jelenleg a Sapientia Köz-

alapítvány nyújtja a legnagyobb támogatást. 2004-ben 156 oktató tevékenykedett a nagyváradi egyetemen, ahol összesen 1045 diák hallgatta az előadásokat.

Ami a kutatásokat illeti, rektor úr felsorolta a főbb kutatási témákat. Ezek: felekezeti kapcsolatok a 17–19. századi Erdélyben, a romániai magyar nyelvű oktatás helyzete a második ezredfordulón, a társadalmi-gazdasági fejlődés középtávú perspektívái Bihar megyében, a munkaerő migrációja a román–magyar határövezetben, az interkulturális nevelés hatása a politikai filozófiára, az antropológia teológiai aspektusai, a megismerés és a kultúra szemantikai és hermeneutikai aspektusa. Megemlítette továbbá az újabb kutatási projekteket, ezek az európai helyesírási rendszerek és az új német helyesírás, a humán tőke gazdasági ereje, a hulladékanyagok újrahasznosítása, a felelősség kérdése a két világháború közötti irodalomban, a világháló előnyei és hátrányai, valamint az idő és a tér viszonya a művészetekben.

Kiemelkedő fontosságú szerepet játszik a szemináriumok megszervezésében és a lelkeszek továbbképzésében a 2000-ben megalakult Sulyok István teológiai kutatóközpont.

A tudományos eredmények közlését a Partiumi Egyetemi Szemle című periodika vállalta fel, míg az egyetemi jegyzetek megjelenését a Partiumi Egyetemi Kiadó teszi lehetővé. Az egyetem több nemzetközi konferenciát is szervezett, többek között 2004-ben a „Gazdaság, régiófejlesztés és oktatás” címűt, évente TDK-t rendez a diákjai számára, 2002-ben helyt adott a Magyar Professzorok Világtalálkozásának.

Befejezőképpen rektor úr reményének adott hangot, hogy az egyetem fejlődése tovább ível.

Molnár Szabolcs professzor a bukaresti magyarság történetét vázolta fel. Már a 17. században éltek magyarok a Kárpátoktól délre. Bukarestben az első magyar kolóniát a Thököly- és a Rákóczi-szabadságharc emigránsai létesítették, ahol 1815-ben nyitotta meg kapuit a magyar iskola. Az 1848/49-es szabadságharc bukása után újabb hullámokban telepedtek át a magyarok az akkor már kétszázéves lakosú városba. Az 1899-ben végzett népszámlálás szerint a településen összesen 39 ezer magyar élt. A két világháború közötti időszakban, majd az ötvenes-hatvanas években igen elterjedt volt az a mondás, hogy Bukarest lett a magyarság második legnagyobb városa. Jelenleg 15–16 ezer magyar lakja a román fővárost.

A Bukaresti Tudományegyetem Hungarológiai Tanszékén jelenleg két professzor, három docens, két adjunktus és egy tanársegéd tevékenykedik. A diákok száma 64. A tanszék szoros kapcsolatban működik a Bukaresti Petőfi Társasággal, a Kálvineum Koós Ferenc Közművelődési Alapítvánnyal, valamint a Magyar Köztársaság kulturális központjával.

Az intézetté alakuló tanszék több kutatási programot is futtat, tanulmányozza a szórványba szorult magyarság nyelvi nehézségeit, az asszimilációt és a kétnyelvűséget, az etnikai azonoság és a tudat megváltozásának folyamatát. Az intézet vezetője reményét fejezte ki, hogy a modern információs eszközök, megfelelő anyanyelvi programok és a magyar média segítségével sikerül megállítani a bukaresti magyarság asszimilációját.

Bodó Barna távolléte miatt expozéját Somai József olvasta fel. A Temesvári Kisebbségi Szórványkutató Csoport vezetője röviden bemutatta az általa vezetett tudományos műhely tevékenységét. A csoport 1992-ben jött létre, a szórványságra szakosodott, egy egyetemi tanárokból, újságírókból álló kis, de aktív értelmiségi kör kezdeményezésére.

A jelenleg negyven állandó tagot számláló csoport főbb kutatási témája az etnikumok közötti kapcsolatok, az identitástudat, a lokalizmus és regionalizmus, a szegénység etnikai dimenziója, a helyi elit összetétele. A Szórványkutató Alapítvány létrejötte lehetővé tette a kutatási eredmények közlését, így például 2003-ban kilenc kötet látott napvilágot a kutatócsoport munkatársainak szerkesztésében, ezenkívül a Szórvány Füzetek periodikát is rendszeresen megjelentetik.

Végül Selinger Sándor a Gábor Dénes Alapítvány tevékenységét mutatta be. Az alapítvány keretében működik a főiskola, mely a romániai magyar oktatási rendszerben meghonosította a távoktatási formát. Az információs technológia lehetővé tette az e-learning bevezetését. Ez az oktatási forma biztosítja – mutat rá a felszólaló –, hogy a diák álljon az oktatási folyamat középpontjában, a hallgató fedezze fel a különböző oktatott anyag csínját-bínját. Igen fontos előnye a szabad időfelhasználás lehetősége.

A délelőtti és délutáni plenáris ülésen összesen 13 előadás hangzott el különböző kutatóhelyek képviselői részéről, akik bemutatták tudományos munkájukat és azok eredményeit. Beszédük során kiemelték az interdiszciplináris tudományok szerepének növekedését, valamint rávilágítottak az intézményközi együttműködések lehetőségeire is.

A plenáris ülést a *Tudományok jövőbe tekintő párbeszéde* c. kerekasztal-megbeszélés követte, amit Berényi Dénes akadémikus vezetett. A felszólalók sorrendben a következők voltak:

Bajusz István, a zilahi EME-fiókszervezet elnökének véleménye szerint a tudományok részterületeinek egy-egy szegmensére való szakosodás lesz a jövő tudósképzésének legnagyobb feladata. A felszólaló szükségesnek tekinti, hogy az egymás mellett működő kutatócsoportok megismerjék egymás munkáját.

Bíró Zoltán jelenleg a romániai magyar háztartások helyzetének széles vizsgálatával foglalkozik, célja az EU-s felkészítéshez történő igazodás. Javasolja egy konzorcium létrehozását, mely a felzárkózási folyamat értelmezésére és a szakma, a tudomány eszközeivel való segítségére jöjjön létre.

Bitay Enikő, az EME V. szakosztályának elnöke bemutatta az EME Műszaki Szakosztályának szerkezetét és tevékenységét.

Dukrét Géza, a Partiumi Honismereti Szövetség elnöke a partiumi helytörténeti kutatások rendszerváltoztatás utáni helyzetéről értekezett.

Egyed Emese, a BBTE Irodalomtudományi Tanszék tanszékvezető professzora az Aranka György kutatócsoport által közzétett tanulmánykötetet méltatta, majd a BBTE Magyar Irodalomtudományi Tanszék által elért tudományos eredményeket mutatta be. Az Aranka György kutatócsoport kutatói doktorandusokból, frissen végzett kezdő kutatókból áll, s feladata az Aranka-hagyaték feltárása és közzététele. Eredményeit számos tanulmányban s több kötetben tette közzé. Az Irodalomtudományi Tanszék tagjai tudományos munkásságát a folyamatosság és a műfaji változatosság jellemzi. A professzorasszony az EME által nyújtott támogatást értékelte (pályázat, konferenciák rendezése).

Gyarmati Zsolt, a Csíki Székely Múzeum igazgatója az öt erdélyi magyar múzeum képviselőiben szólalt fel. A Csíki Székely Múzeum muzeológusai két fontos programban tevékenykednek: az egyik a kódexgyűjtemény feldolgozása, a másik a középkori program, mely keretében a csíksomlyói templomban talált 11. és 12. századi tekerceset tárják fel és elemzik. Újdonság, hogy kezd kialakulni egy romániai magyar múzeumi hálózat.

Herman Gusztáv az 1999-ben alakult Székelyudvarhelyi Aeropolisz történelmi és társadalomkutató csoport vezetője. Felszólalásában bemutatta szervezetét, melynek célja a Székelyföld történelmének kutatása. 2001-től évente kiadják a szervezet évkönyvét, jelenleg a negyedik kötet látott napvilágot.

Fleisz János a nagyváradi színháztörténeti és -elméleti kutatócsoport tevékenységét taglalja. Javasolta az EME központja és területi fiókjai, valamint az EME és partnerintézményei kapcsolatrendszerének javítását.

Keszeg Vilmos professzor a Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék vezetőjeként a rendszerváltoztatás után újrainduló néprajzkutatás jelentőségéről szólt. Rámutatott, hogy a romániai magyar társadalomnak két nagy potenciálja van: az egyik az idősebb tudósgeneráció,

mely tényleges eredményekkel és ismeretekkel rendelkezik, a másik pedig a felnövekvő, tudóssá váló, felfedezésre vágyó fiatalok hulláma. E két generációnak szüksége van egymásra, s ugyanakkor ki is egészíti egymást. A felszólaló szerint elengedhetetlen e két generáció párbeszéde.

Kolumbán József professzor, az MTA külső tagja felszólalásában az EME Matematikai és Informatikai Szakosztálya megalakulásának jelentőségét emelte ki. Ugyanakkor hangsúlyozta a tehetséggondozás kiemelkedő fontosságát.

Kovács András professzor, az Entz Géza Alapítvány elnöke a középkori és művelődéstörténeti oktatással és kutatással kapcsolatos alapítvány tevékenységéről számolt be. Expozójából megtudtuk, hogy egyetemi hallgatók bevonásával az erdélyi művelődéstörténet középkori forrásait tárják fel. Az elmúlt évben közzétették a 18. századi római katolikus vizitációs okmányokat, illetve megjelent a marosillyei vár történetét bemutató kötetük.

Sípos Emese az EME Orvosi és Gyógyszerészeti Szakosztályának tevékenységéről számolt be.

Mandula Tibor az általa vezetett szatmárnémeti EME-fiókszervezet által megcélzott tevékenységek közé sorolta a tudománynépszerűsítést és a helyi történetkutatást, és e két irányban kifejtett tevékenységről szólt.

Markó Bálint, az EME II. szakosztályának elnöke az Insectes Sociaux svájci francia, de angol nyelven megjelenő színvonalas szakmai folyóirat bemutatása kapcsán a természettudományok terén elterjedt angol nyelv jelentőségéről értekezett.

Mócsy Ildikó a Sapientia Tudományegyetemen zajló környezeti kutatásokat vázolta.

A továbbiakban felszólalt még Nagy-Tóth Ferenc, Pál-Antal Sándor, Szász Alpár Zoltán, Széman Péter, Tonk Márton és Veres Valér.

November 20-án szakosztályi keretekben folytatódott a konferencia, a szakosztályok szakmacsoportokra osztva hallgatták meg az előadásokat. A Matematikai és Informatikai Szakosztály előadásait egy héttel korábban tartották. Az Orvosi és Gyógyszerészeti Szakosztály éves tudományos ülészakára 2004 áprilisában került sor Kolozsváron.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kutatási programja

Egyed Ákos, az Erdélyi Múzeum-Egyesület elnökének beszéde

Tisztelt Konferencia!

Az EME kutatási programjának bemutatása előtt legyen szabad röviden szólnom az Erdélyi Múzeum-Egyesületről mint tudományos szervezetről, mint tudományos műhelyről. Egyesületünk struktúrája 1990 után a történelmi előzmények figyelembevételével alakult ki. Vagyis megőrizte az 1859-ben, gróf Mikó Imre javaslatára elfogadott hármas célt. Ezek: 1. muzeális jellegű gyűjtőmunka; 2. akadémiai jellegű tudományos kutatás és 3. a magyar nyelvű tudományosság megszervezése és fenntartása. Ezek az alapvető feladatok ma is érvényesek, bár a hangsúlyok, a prioritások nem kis mértékben változtak korunk követelményei szerint. Az EME akadémiai jellegű, tudományos keretintézmény.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület szakosztályokat, vidéki fiókegyesületeket, kutatóintézeteket tart fenn, folyóiratokat, könyveket jelentet meg, tudományos szakkönyvtárakat működtet, levéltári gyűjteményt hoz létre, konferenciákat szervez.

Lássuk ezeket a jövőbe tekintve valamivel részletesebben. Ennek során legyen szabad kitérnem néhány olyan strukturális változtatásra, belső reformra, amelyeket Egyesületünk megújulásának, korszerűsítésének érdekében foganatosítottunk az utóbbi időben.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület hagyományos szervezeti alapját a szakosztályok képezték és képezik ma is: vagyis Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály, Matematika és Természettudományi, Orvostudományi és Gyógyszerészeti, Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályok. A szakosztályok száma az 1990. évi újrakezdés után kibővült a Műszaki Tudományok Szakosztályával. Örömmel jelentem, hogy az utóbbi hónapokban két újabb szakosztály alakult: a Matematika és Informatika, valamint az Agrártudományi Szakosztály. Ezek saját tudományos programjuk szerint működnek. Tagjaik számára fórumot szerveznek a legújabb tudományos eredmények bemutatására és megvitatására a havi tudományos felolvasóülések vagy egyre inkább az évenként megrendezett tudományos konferenciák keretében. Az eredmények publikálását az Erdélyi Múzeum-Egyesület lehetővé teszi saját folyóirataiban vagy könyvsorozataiban. Mivel a délután sorra kerülő kerekasztal-beszélgetések alkalmat adnak a szakosztályok vezetőinek arra, hogy ismertessék tevékenységi tervüket, ezekre most nem térek ki. Ehelyett röviden szeretném ismertetni azt a tervet, amely szakosztályaink számára hosszú távú együttműködést kínál egy átfogó kutatási programban. Szakosztályaink eddig soha nem volt közös kutatási programja, ezért mindig fennállt a szétfejlődés veszélye, viszont a most említett terv összefogásra ösztönzi a különböző tudományokat képviselő szakosztályainkat.

Emlékeztetünk arra, hogy az elmúlt évben a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* című fórumon a régiókutatás, különösen Erdély történeti és természeti régiói monografikus kutatásának kérdéseit s lehetőségeit vitattuk meg. A komplex régiókutatás újszerű megközelítéseként az interdiszciplinaritást, a különböző tudományszakok közötti együttműködést, átjárhatóságot jelöltük meg. Az inter- és pluridiszciplinaritás alkalmazását az EME szakosztályi struktúrája lehetővé teszi. Az Erdélyi Múzeum-Egyesületben számos tudományos diszciplínát művelnek: jelen vannak a történeti-társadalmi, az élet- és természettudományok. Ebben a tekintetben az EME ugyancsak hasonlít a Magyar Tudományos Akadémiára, amelyet megalakulása óta modellként fogad el, de sajátos erdélyi körülmények szerint alkalmaz. Úgy véljük, a szerkezeti adottságból következő lehetőségeket lehet és ki kell használni, ha az anyagi fedezetet sikerül előteremtenünk, el kell indítanunk a hosszú távú, mintegy tíz évre tervezhető programot Erdély történeti a természeti régióinak kutatására. Hogy szüksége van-e erre az egyetemes magyar tudományosságnak és a magyar társadalomnak? – olyan kérdés, amelyre csak igennel válaszolhatunk.

Közismert ugyanis, hogy az 1896-os millenniumi előkészületek során számos magyarországi, köztük néhány partiumi vármegye s város történetét megírták és kiadták, sajnos a történeti Erdélyben csupán egy megye története született meg, s az is a gyengébbek közé tartozott. Ma sem rendelkezik egyetlen erdélyi megye sem korszerű monográfiával. Nagy mulasztást követünk el, ha a következő években nem élünk az adott lehetőségekkel, ugyanis az MTA-val 2002-ben kötött együttműködési megállapodás értelmében a hiányzó feltételek bizonyosan megteremthetők. Egy ilyen nagyszabású program szerint – akár megyei, akár táji vagy városi monográfiára esik majd a választás – a kutatásnak a történeti múlttól el kell jutnia a mai helyzetig.

Az is biztató lehet, hogy az EME-ben több év óta dolgozik egy régiókutató csoport az erdélyi Mezőség növényvilágának felkutatására. Bizonyos előzményekkel tehát rendelkezünk. Ha tekintetbe vesszük szakosztályaink személyi adottságait, elindíthatjuk a komplex, interdiszciplináris történeti régiókutatást, amelynek kiindulópontja a megfelelő levéltári és könyvészeti adatbázis összeállítása lehet.

Az EME mint tudományos műhely 1995 óta több kutatócsoportot is foglalkoztat. Csoportos munkával készül az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár*, a *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*, a történeti forráskötet-sorozat, a már említett Mezőség-feltárás, továbbá az Aranka György-hagyaték kiadása. Ezeket a csoportokat közelebbről kutatóintézetünk kívánjuk szervezni. Hosszas előkészítés után elfogadtuk az EME Kutatóintézetének Szervezeti és Működési Szabályzatát. Az Intézet egyelőre történettudományi, nyelvtudományi, irodalomtudományi részlegeket fog működtetni, de szükség és lehetőség szerint tovább bővíthető más diszciplínákkal. Az elfogadott szabályzat szerint a Kutatóintézetet saját igazgató és tudományos tanács vezeti az EME keretében. A Kutatóintézet Szabályzatát – jóváhagyásra – a 2005. évi tavaszi közgyűlés elé fogjuk terjeszteni.

Az EME Kutatóintézetének tudományos programja felöleli az eddigi kutatócsoportok terveit, vagyis vállalja az *Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár* még hátralevő köteteinek elkészítését, folytatja a történeti forráskiadást. Az Intézet prioritása a történetkutatás, ebben is elsősorban a forrásfeltárás, mert ezáltal tehet nagy szolgálatot az egyetemes magyar tudományosságunk s természetesen a hazai tudományunk is. A történetkutatás jelenleg a középkor és a kora újkor mellett a két világháború közti kisebbségi történelemre is kiterjed, s véleményünk szerint nem hanyagolhatjuk el a 18. és 19. század erdélyi történetét sem.

Tisztelt Konferencia!

A 145 éves Erdélyi Múzeum-Egyesület öt év múlva másfél százados jubileumához érkezik. Az egyetemes magyar tudományosság érdeke és feladata, hogy jól átgondolt kutatási terv alapján méltó módon felkészüljünk a 2009-es ünnepségre. Az EME elnöksége elfogadta Jakó Zsigmond professzor jubileumi tervezetét, s megtette az első lépéseket a kutatómunka feltételeinek megteremtése érdekében. A terv szerint öt év alatt tanulmányok és monográfiák születnek majd az EME közgyűjteményeiről, a levéltárról, természettudományi gyűjteményekről, az EME hozzájárulásáról az egyetemes magyar kultúrához és tudományhoz. Könyv készül az alapító Mikó Imre grófról, akinek a jövő évben ünnepeljük születése 200. évfordulóját. Az évfordulás előkészületekből kiveszik részüket mind a szakosztályok, mind a Kutatóintézet, ugyanakkor egész tagságunk együttműködésére is számítunk. És számítunk az MTA vezetőségének, az Elnök úrnak, az MTA Határon Túli Bizottságának a támogatására a közreműködési megállapodás értelmében.

Sok szó esett és esik arról, hogy az MTA már az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalapításához támogatást nyújtott; az sem ismeretlen, hogy 1859-től 1950-ig, működésének erőszakos betiltásáig milyen szoros kapcsolatban állt egymással a két intézmény. Az EME-nek mintegy 30 tagját választotta akadémikussá az MTA. Gróf Mikó Imre, az EME alapítója és elnöke az igazgatótanács tagja s a Magyar Történelmi Társulat elnöke is volt. Az is közismert, hogy 1990-ben és azután a Magyar Tudományos Akadémia számos erdélyi kutatót külső tagjává választott, aztán jóval nagyobb számú erdélyi magyar tudományos doktor az MTA köztestületi tagja lett. Itt tesszük szövé, hogy az MTA külső tagjai 2004 nyarán megalakították az EME Akadémiai Testületét. Az Akadémiai Testület tagja lett továbbá a szakosztályok egy-egy választott képviselője. Az EME Akadémiai Testülete az Egyesület tanácsadó szerve, de bizonyos általános országos és az egész magyarságot érintő, főleg tudományos és kulturális jellegű kérdésben is véleményt nyilváníthat. Úgy gondoljuk, hogy a köztestületi tagokkal kibővített Akadémiai Testület erősíteni fogja az Erdélyi Múzeum-Egyesület akadémiai jellegét, elősegítheti, hogy az egyetemes magyar tudományosságot képviselő Magyar Tudományos Akadémia égisze alatt Erdély magyar akadémiai jellegű intézménye lehessen. S mint ilyen integráló szerepet

tölthessen be a romániai-erdélyi magyar tudományos életben, anélkül hogy valamiféle monopolisztikus szerepre áhítoznék.

Tisztelt Konferencia!

A tudományos tervek megvalósításához anyagi alap szükséges. Sajnos az EME tulajdonát – ami fenntartásához lényegesen hozzájárulhatna – eddig nem sikerült visszaszerezni, tehát Egyesületünk rászorul a magyar pályázató intézmények anyagi juttatásaira. Eddig is jelentős mértékben támogatta Egyesületünket az MTA, az Elnök úr személyesen is, az Illyés Közalapítvány, az Apáczai Közalapítvány, az Arany János Közalapítvány, a Mikó Imre Közalapítvány, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma. A támogatásokat ezúttal is köszönjük. Mint ismeretes, 2003-ban gondok merültek fel az alapítványi támogatások folyósítása körül. Ebben az évben az okoz gondot, hogy az Arany János Közalapítvány elutasította a csoportos kutatások támogatását, holott mi erre rendezkedtünk be. Kutatóink ugyan ebben az évben is pályázatok alapján ösztöndíjban részesülhetnek, de számos kérdés merül fel azzal kapcsolatban, hogy egyéni pályázók hogyan lehetnek Kutatóintézetünk munkakönyves alkalmazottai.

Az EME természetesen továbbra is szeretné fenntartani tudományos közönyvtárait, a vidéki fiókszervezetekkel évenként megrendezendő ún. vándorgyűléseit, a könyvkiadást, s folyóiratainak rendszeres megjelenetésére is gondja lesz.

Tartós, hosszú távú megoldás azonban csak abban az esetben képzelhető el, ha működésének fedezéséhez a magyar költségvetésből rendszeres, kiszámítható támogatásban részesül. Ezért kérjük a Magyar Tudományos Akadémia elnökét, hogy ebben a törekvésében segítse Egyesületünket.

Az EME szakosztályainak előadásai

I. Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály

1. A történettudományi ülészak előadásai

László Attila (A. D. Xenopol Tudományegyetem): *A délkelet-erdélyi neolitikum és rézkor időszerű kérdései. Az erődsdi kultúra időrendjéről*

Róth András Lajos (Haáz Rezső Múzeum): *„A nagy kísérlet” – avagy fajtaváltás az erdélyi szarvasmarha-tenyésztésben. A székelyföldi (erdélyrészi) miniszteri kirendeltség szerepvállalása*

Gidó Csaba (PTE): *Vasútvonaltervek a dualizmus kori Székelyföldön*

Csetri Elek (Kolozsvár): *Az európaiság egy korai képviselője Erdélyben (Gróf Gyulay Lajos)*

Gyarmati Zsolt (Csíki Székely Múzeum): *A naplóíró Kelemen Lajos (1895–1907)*

Pakot Levente (ELTE): *Házasságkötés a pestis idején. Magyarigen 1738–1741*

Novák Zoltán Csaba (Román Tudományos Akadémia): *A Román Kommunista Párt hatalmi szerkezetének kiépítése Maros megyében. 1944–1948*

Orbán János (BBTE): *Mesterek és építkezések Marosvásárhelyen a 18. század második felében. Adatok a Református Kollégium építéstörténetéhez*

2. Az irodalom, nyelvészet és néprajz ülészek előadásai

Egyed Emese (BBTE): „*Fejedelmi kertek fejedelmi virága*”. Alekszandra Pavlovna: *halotti pompa magyarországi versekkel*

Balázs Mihály (BBTE): *Javallat a Balassa Menyhárt árultatásáról írott komédia értelmezésére*

János-Szatmári Szabolcs (PKE): *Elvek és utak a magyar színháztörténet-írásban (a 18–19. századi magyar színjátszás példája)*

Kovács Sándor (Protestáns Teológiai Intézet): *Jókai Mór Egy az Isten című regénye az angol unitárius sajtó tükrében (Keletkezés- és fordítástörténet)*

Szabó Zoltán (BBTE): *Gondolatok egy szövegstiliztikáról*

Demény Piroska: *Szecessziós sajátosságok Bánffy Miklós műveiben*

Szikszai Mária (Budapest): *A magyar kódexirodalom Szent Antallal kapcsolatos legendáinak eredete*

II. Természettudományok Szakosztály

1. A biológia ülészek előadásai

Balog Adalbert (Sapientia) – Haltrich Attila (Corvinus Egyetem): *A kukoricabogár (*Diabrotica virgifera*) megjelenése és kártétele Európában*

Bányász Dorottya (BBTE) – Vörös Lajos (MTA): *Epifluoreszcens mikroszkópi módszer alkalmazása a balatoni fitobentosz felismerésében*

Bíró Zsuzsanna–Sárkány-Kiss Endre–Szabó D. Zoltán–Moroşan Carmen (BBTE): *A Lapos és Kis-Küküllő folyók folyami kagyló (*Unio crassus*) populációinak morfológiai összehasonlítása*

Bőjthe Pál (Kolozsvár): *Hogyan értekeznek a gorillák?*

Demeter László (Sapientia): *Időszakos tócsákhoz alkalmazkodott rákfajok együttes előfordulása a Csiki-medencében*

György Éva (Csikszereda): *Fénykedvelő és árnyékedvelő növények föld feletti vegetatív szerveinek adaptív anatómiai sajátosságai*

Mezei Melinda–Kiss Oszkár Zsolt (Corvinus Egyetem): *Változatos zöldség-gyümölcsfogyasztással a szintizta egészségért*

Mara Gyöngyvér (Sapientia): *Molekuláris biológia technikák alkalmazása a Bombina hibrid zóna vizsgálatában*

Molnár Katalin (BBTE) – Székely Anna (ELTE) – Papp Judit (BBTE): *A kolozsi sóstó baktériumközösségének vizsgálata klasszikus mikrobiológiai és modern molekuláris módszerekkel*

Patkó Ferenc (Székelyudvarhely): *A Hargita-hegység holyfaunája* (könyvbemutató)

Pálfalvi Pál (Székelyudvarhely): *Az ürömlévelű parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia* L.) a Székelyföldön*

Sike Tamás (Szatmár Megyei Múzeum) – Jódi Hajnalka (BBTE): *Bagolyköpetek méretváltozásai*

Thiesz Rezső (Sapientia) – Kentelky Endre: *Betegségekkel szembeni rezisztencia öröklése interspecifikus körtehibrideken*

Ujvárosi Lujza (BBTE): *A hazai *Gonomyia* s. str. Meigen, 1818 (Diptera, Limoniidae) fajok külső ivari struktúráinak összehasonlító morfológiai vizsgálata*

Vizauer Tibor-Csaba (Kolozsvár): *Az első „Európai lepkék éjszakája” (2004. VIII. 13–15.) Romániában*

Wilhelm Sándor (Székelyhid): *A tarka géb (Proterorhinus marmoratus pallas) megjelenése az Ér folyóban*

2. A fizika ülészak előadásai

Begy Róbert (Máramarossziget)–Cosma Constantin–Haki József: *A víz és levegő radon-tartalmának meghatározására szolgáló kísérleti eszköz*

Deák Róbert–Néda Zoltán–Kovács Katalin (BBTE): *A kinetikus Monte Carlo módszer alkalmazása vékonyrétegekben kapott mintázatok tanulmányozására*

Szacsvai Hening Kinga (BBTE)–Mócsy Ildikó (Sapientia): *Diffúziós tényezők meghatározása különböző radongátló anyagok esetében*

Járai-Szabó Ferenc (BBTE)–Nagy László (BBTE)–Fritzsche S. (Kasseli Egyetem): *Elektron-korrelációs hatások elméleti tanulmányozása a lítium atom ionizációs gerjesztésekor*

Krisztián Kertész (MFAKI)–Jean Paul Vigneron (Univ. Notre-Dame, Namur)–Marie Rassart (Univ. Notre-Dame, Namur)–Zofia Vértesy (MFAKI)–Michaël Sarrazin (Univ. Notre-Dame, Namur)–Damien Ertz (National Botanic Garden of Belgium, Meise)–Virginie Lousse (Univ. Notre-Dame, Namur & Stanford University)–László P. Bíró (MFAKI): *A havasi gyopárt borító molyhok optikai tulajdonsága és szerepe*

Póra Katalin–Nagy László (BBTE): *Protonokkal bombázott H₂ ionizációjakor fellépő interferencia-jelenségek*

Vallasek István (Sapientia): *Szilárd testek vizsgálata Rutherford-visszaszórás (RBS) módszerrel*

3. A földrajz–földtan ülészak előadásai

Darabos József Attila (Sapientia): *A Kalotaszegi-medence infrastruktúrája*

Jakab Sámuel (Marosvásárhely): *Talajkárosodási problémák Romániában*

Nagy István (BBTE)–Kassay Zsombor (BBTE)–Horváth Enikő (MTA MFA)–Veress Erzsébet (BBTE): *A synroc-c típusú kerámia alkalmazott geológiai vonatkozásai*

Wanek Ferenc–Korodi Enikő (Sapientia): *A Kolozsvár melletti Szent György-hegy és Pokolköz környékének földtana és geomorfológiája, a belőlük származó értékek és veszélyforrások*

4. A kémia ülészak előadásai

Bárány-Horváth Attila (Kolozsvár): *Valóságos és virtuális információ (fizikai valóságként létező és a leképzett, virtuális információ)*

Farkas György (Kolozsvár): *Oltásos vinil kopolimerizáció technológiai célú modellezése kinetikai módszerrel*

Şeţco Alina–Joó Nicoleta (BBTE): *Két dinukleáris vanádium Sandwich-típusú heteropolioxometalát klaszter szintézise és fizikai-kémiai tanulmányozása*

Szűcs Árpád-Ferenc (Kolozsvár): *Új heteropolioxowolframátok, amelyek magukban foglalnak α -B-[ASW₉O₃₃]⁹⁻, α -B-[SBW₉O₃₃]⁹⁻, α -B-[BIW₉O₃₃]⁹⁻ dioxouranil származékokat*

Uray Zoltán (Kolozsvár): *A kémiai sugárvédelem eredményei és távlatai*

ifj. Várhelyi Csaba–Kacsó Ferenc (BBTE)–Várhelyi Csaba (Kolozsvár): *A benzil-metilglioxim a koordinációs kémiában*

5. A környezettan ülészak előadásai

Bartók Katalin, Anamaria Rusu (BBTE): Összehasonlító légszennyezés-vizsgálatok Erdély városaiban

Varga Zoltán (Sapientia)–Csorba Kinga (BBTE): *Algapopulációk válaszreakciói a vizekbe kerülő gyomirtó szerekre*

Fazakas Csaba (DE): *Új módszerek a talajerózió becslésére*

Fazakas Csilla (BBTE)–Wesztergom Viktor (MTA GGKI)–Hegymegi Csaba (ELTE): *Sérülékeny vízbázis lehatárolása geoelektromos szondázással*

Lovász Maria-Elisabeta–Bartók Katalin (BBTE): *Szatmárnémeti környezetterhelésének monitorizálása moha és talajpróbák felhasználásával*

Grünwald Ernő (Kolozsvár)–ifj. Várhelyi Csaba (BBTE)–Várhelyi Csaba (Kolozsvár): *A krómbevonatok és a környezetvédelem*

III. Orvosi és Gyógyszerészeti Szakosztály

Előadások

Nagy Örs: *A csontritkulás talaján létrejövő törések és azok kezelési lehetőségei*

Balla Árpád: *A cink hatása a vér ólomszint-csökkenésére krónikus ólomexpozíciónak kitett populációban*

IV. Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztály

A szekcióülés elsősorban az utóbbi esztendőben lezajlott kutatások eredményeinek ismertetésére összpontosított. A Szász Alpár Zoltán szakosztályelnök vezette tanácskozás az ülésvezető rövid megnyitóbeszédével kezdődött.

Ezt követően Ilyés Szilárd-Zoltán, a BBTE doktorandusa és egyben az EME tudományos munkatársa mutatta be az Egyesület azon törekvéseinek eredményeit, amelyek az erdélyi, illetve a romániai magyar értelmiség kataszterének összeállítására irányultak. Amint az előadásból kiderült, a cél túl ambiciózus volt, s végül a kutató(k)nak meg kellett elégedniük azzal, hogy számba vegyék az erdélyi, illetve a romániai magyar tudóstársadalmat – vagyis a tudományos fokozattal rendelkező és/vagy publikáló szakembereket. Az előadás elsősorban arra mutatott rá, hogy az erdélyi/romániai magyar társadalomnak ez a szegmense igen kisszámú, néhány nagyvárosban (főként Kolozsvárott) összpontosul, s korfája sem a legegészségesebb, hiszen erősen érződik a hetvenes, valamint a nyolcvanas években elvándorolt nemzedékek hiánya, noha az utóbbi esztendőben már megmutatkoztak az erőre kapás első jelei is.

A szekcióülés gerincét képező előadásorozatra ezután került sor. Neményi Ágnes egyetemi docens, mint kutatásvezető, továbbá Szász Alpár Zoltán és Veress Enikő, a BBTE tudományos munkatársa számoltak be arról a többéves, interdiszciplináris kutatásról, amelyet Bodó Barnával és Illyés Zoltánnal, az MTA tudományos munkatársával közösen végeztek. A négy kistérségre (Gyimesek, Kalotaszeg, Magyarpécska és környéke, Székelykeresztúr és vonzáskörzete) kiterjedő kutatásnak az általános keretét, valamint a magyar kisebbség migrációs trendjeire vonatkozó részét a kutatásvezető ismertette. Ezután további három hangsúlyos téma került bemutatásra és megvitatásra: a kisebbségi társadalom civil szférájának sajátosságai, a magyar kisebbség médiapreferenciái és médiafogyasztása, valamint politikai magatartása s végül a nemzeti identitás meg a társadalmi tőke kapcsolata az előbbi témák kontextusában.

A szekcióülés záróakkordját Győrfi Lehelnek az előadása képezte. Expozójában a munkatermelékenységéről mint az átmeneti időszak jellegzetes regionális versenyképességi tényezőjéről beszélt. Mondanivalóját ökonometriai formulákba öntötte, és számos statisztikai adattal támasztotta alá. Röviden ecsetelte, hogy Erdély megyei gazdasági szempontból legfeljebb az erős középmezőnybe tartoznak, s talán emiatt is korai még egy Hargita és Kovászna (esetleg Maros) megyéket felölelő „magyar” fejlesztési régióról beszélni, hiszen ennek gazdasági életképessége egyelőre nem biztosított.

A szekcióülést jelenlétével az EME elnöke, Egyed Ákos is megtisztelte, aki a hazai és magyarországi résztvevők kérdéseire közepette főleg az eredmények publikálásának a fontosságára hívta fel a figyelmet. A jelenlévők azon túl, hogy az EME–MTA kutatás végleges eredményeit önálló kötet formájában adják közre, továbbá abban is megállapodtak, hogy az előzetes eredményeknek és az elhangzott bemutatónak külön Erdélyi Múzeum-számot szentelnek.

V. Műszaki Tudományok Szakosztály

Előadások

Nyers József (Szabadkai Műszaki Főiskola): *Megújuló energiaforrások és berendezések*

Kerekes Sándor (Kolozs Megyei Tanács): *Terület- és vidékfejlesztési tervek térinformatika segítségével*

Kerekes László (Sapientia – EMTE): *Integrált irányítási rendszerek – a biztonságos és hatékony vállalatvezetés eszköze*

Brassai Sándor Tihamér–Dávid László–Bakó László (Sapientia – EMTE): *CMAC típusú mesterséges neurális hálózat hardware megvalósítása és folyamatirányításban való alkalmazása*

Kismihály János (Emuge Franken Tools Romania): *HSC-HPC, nagy sebességű és nagy teljesítményű marási eljárások és szerszámok*

Gyenge Csaba–Varga Zsolt–Gyenge Zoltán (Kolozsvári Műszaki Egyetem): *Környezetbarát technológiák a gépgyártásban*

Márton László (Mecatex Kft.): *Napórákutatók Hargita megyében*

Varga Béla (Transilvania Egyetem): *Öntészeti alumíniumötvözetek gáztalanítása*

VI. Matematikai és Informatikai Tudományos Szakosztály

Előadások

Kolumbán József (BBTE): *Vályi Gyula és az Appendix*

Oláh-Gál Róbert (BBTE, Csíkszereda): *Vályi Gyula marosvásárhelyi szülőháza és Bolyai-geometriai jegyzete*

Weszely Tibor (Sapientia, Marosvásárhely): *Vályi Gyula projektívgeometriai kutatásai*

Kristály Sándor (Sepsiszentgyörgy): *Variációs egyenlőtlenségek szalag alakú tartományokon*

Bitay László (Kolozsvár): *Vályi Gyula a kolozsvári egyetemen*

Bege Antal: *Vályi Gyula differenciálegyenletekkel kapcsolatos munkáiról*

Kiss Elemér (Sapientia, Marosvásárhely)–Sándor József (BBTE): *Változatok egy Bolyai-témára*

Sebestyén Júlia (Vályi Gyula Matematikai Társulat, Marosvásárhely): *Vályi Gyula Matematikai Versenyek*

Szilágyi Miklós (Sapientia, Marosvásárhely): *A szummabilitás által indukált végtelenváltozós parciális műveleteknek a multioperátor csoportja*

Horváth Sándor (Sapientia, Marosvásárhely): *Mátrixok Frobenius-alakjának egy jellemzése*

Szász Róbert–Albert László Róbert (Sapientia, Marosvásárhely): *Egy elégséges feltétel arra, hogy egy analitikus leképezés csillagszerű legyen*

Makó Zoltán (BBTE): *Perturbált Kepler-egyenlet közelítő megoldása mesterséges neuronhálókkal*

Németh Sándor (BBTE): *Optimalizálás hálószerűen rendezett végesdimenziós vektortérben*

Kiss Sándor (Szatmárnémeti): *Koordináta-transzformációk*

András Szilárd (BBTE): *Többértékű szubkonvex kontrakciók uniform terekben*

Bege Antal–Fülöp Péter (BBTE): *Schimzel egy prímszámokra vonatkozó sejtésének vizsgálata*

Barta Tibor–Dénes István (Kolozsvár): *Brown-mozgás wavelet közelítése*

Sándor József (BBTE): *Vályi Gyula számelméleti munkásságáról*

Pál László (Sapientia, Csíkszereda): *Diszkrét interpoláció*

Gyórfi Jenő–Zsombori Gabriella (Sapientia, Csíkszereda): *Léptető regiszterek*

Ionescu Klára (BBTE): *A bináris keresés algoritmusának meglepő alkalmazásai*

Simon Károly (BBTE): *Dinamikus klaszterezés genetikai algoritmusokkal*

Kása Zoltán (BBTE): *Véges és végtelen szavak bonyolultsága*

A rendezvény fővédnöke Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke volt.

Támogatói a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottsága, a Communitas Alapítvány, az Illyés Közalapítvány.

A támogató intézményekhez címzett beszámolójában Egyed Ákos, az EME elnöke kiemelte a harmadízben megtartott nagyrendezvény jelentőségét az erdélyi magyar tudományos életben. Fontosnak tartja, hogy az írott és elektronikus sajtó kellő figyelemmel kísérte az eseményeket. Foglalkozott vele a kolozsvári Szabadság, Krónika, Romániai Magyar Szó, a Kolozsvári TV, a Duna TV, a Kolozsvári Rádió.

A *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* 2004-i rendezvényéről Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke a következő levelet küldte az EME elnökének:

Tisztelt Elnök Úr! Kedves Barátom!

Nagy örömmre szolgált, hogy jelen lehettem az Erdélyi Múzeum-Egyesület 3. Fórumán, ahol szép számban voltak jelen a romániai magyar tudományos műhelyek képviselői.

Bízom benne, hogy az a párbeszéd, ami a kezdeményezésed nyomán elindult, eredményre vezet, s követőkre is talál szerte a Kárpát-medencében, s a közeljövőben az Akadémia átgondolt, helyi igényekhez igazodó regionális magyar tudománypolitikai elgondolások támogatásával segítheti a tudományosság fejlődését a környező országokban.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2005. évi közgyűlése

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2005. március 5-én tartotta évi rendes közgyűlését Kolozsvárott, a Protestáns Teológiai Intézet dísztermében. Az Egyesület 132 tagja vett részt a rendezvényen. Napirenden szerepelt az elnöki jelentés, a főtitkári jelentés kiegészítései, a gazdasági tanácsos 2004. évi beszámolója és a 2005. évi költségterv, az ellenőr és a jogtanácsos jelentése, a folyó évre vonatkozó tevékenységi tervek ismertetése, továbbá a Gróf Mikó Imre-díj átadása, az új szakosztályok jóváhagyása, a Kéziratkezelő és Könyvkiadó Bizottság Szabályzatának elfogadása, az Akadémiai Testület megalakulásával kapcsolatos elnöki beszámoló, a Kutatóinté-

zet szervezeti szabályzatának megvitatása és elfogadása, a választmány egyharmadának megújítása.

Egyed Ákos elnök felolvasta Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke, dr. Terényi János, a Magyar Köztársaság Nagykövetségének nagykövete, Székely György akadémikus, a DAB elnöke, Koncz Erika, a NKÖM helyettes államtitkára, Tarnóczy Mariann, az MTA Külföldön Elnöki Bizottságának irodavezetője, Hadnagy Miklós Illyés Közalapítvány részéről elektronikus úton küldött üdvözlőlevelét.

Monok István, a Gróf Mikó Imre Alapítvány elnöke kifejtette: öröndetes számára, hogy a 2004-ben alapított díjat ő adja át először. A Gróf Mikó Imre-díjat azoknak a fiatal (35 év alatti) kutatóknak alapították, akik Erdélyben élnek, és Erdély történelmi, kulturális, nyelvészeti – tehát a humán tudományok – területén dolgoznak, kutatnak. A díjazott mű kiválasztása hallhatatlanul nehéz feladat volt. Az elmúlt 5 évben megjelent, 35 évnél fiatalabb szerzők monografikus igényű feldolgozásairól, illetőleg forráskiadványairól a Kuratórium az EME Elnökségétől egy nagyon hosszú listát kapott. A kiadványokat szakemberek értékelték, és egyhangúlag az *Erdélyi királyi könyvek* című munkát ajánlották a jutalmazásra. Így a Gróf Mikó Imre-díjat az *Erdélyi királyi könyvek* kutatói, Fejér Tamás, Rácz Etelka és Szász Anikó kapták.

Béjelentette ugyanakkor, hogy másik két díjat készülnek alapítani: egy műszaki és természettudományi díjat (melyet magánszemély alapít) és egy Erdély újkori és legújabb kori történet és filológiai díjat.

A Kutatóintézet megalakítása és szervezeti szabályzatának megbeszélése érdekében 2005. március 3-án az ügyviteli szabályzat III. fejezetének 48.§-a szerint az EME elnöke bizottságot hívott össze. A bizottság elemezte a Közgyűlésre beérkezett javaslatokat, és az előterjesztett határozati javaslat alapján a Közgyűlés megszavazta a Kutatóintézet megalakítását és egy Tudományos Tanács létrehozását. A Tudományos Tanácsot az EME szakosztályai és az Elnökség előterjesztése alapján a már létező kutatócsoportok képviselőinek figyelembevételével a Választmány alakítja meg. A Tanács dolgozza ki a Kutatóintézet végleges ügyviteli szabályzatát a már elkészített ügyviteli szabályzat, valamint a Közgyűlésre beküldött írásbeli javaslatok alapján.

Az ülés ünnepélyes hangulatban zárult: az Egyesület Magyarai András, Kiss András, Ajtay Ferenc, Nagy-Tóth Ferenc, László József professzorokat köszöntötte és avatta tiszteleti tagjává. Alapító tagsági oklevelet kapott László Ferenc.

Alább az ülésen elhangzott elnöki jelentést, a főtitkári jelentést és a gazdasági tanácsos beszámolóját tesszük közzé.

Egyed Ákos elnöki jelentése a 2004. évről

Tisztelt Közgyűlés, kedves tagtársak, kedves jelenlevők!

Az elnöki jelentés rendeltetése alapszabályunk szerint az, hogy a Közgyűlést az Egyesület helyzetéről, a vezetőség munkájáról tájékoztassa. A következőkben tehát azokra az alapvető kérdésekre próbálom választ vagy válaszokat adni, amelyekkel a vezetőségnek és személyesen az elnöknek 2004-ben szembe kellett néznie. Ezek a kérdések két csoportba sorolhatók:

1. azok, amelyek az Egyesület folyamatos működésével és tudománypolitikájával kapcsolatosak, illetve

2. amelyek az Egyesület tudománypolitikáját és jövőjét illetik.

Lássuk ezeket részletesebben.

1. Az első kérdéscsoportról mindenekelőtt azt jelenthetem a tisztelt Közgyűlésnek, hogy az elnökségnek sikerült biztosítania azokat az anyagi, szervezeti és személyi jellegű feltételeket, amelyek az egyesületi munka folyamatosságát lehetővé tették. Ezen feltételek között első helyen említem meg a pályázatok eredményes lebonyolítását, mert ezáltal vált lehetővé azoknak az anyagi gondoknak az elhárítása, amelyek már-már Egyesületünk működőképességének fenntarthatóságát is kérdésessé tették. Következésképpen azt jelenthetem a tisztelt Közgyűlésnek, hogy az elmúlt évben *egyetlen fontos programpontunkat sem kellett feladnunk*, holott az előző év elején ennek kevés volt a realitása.

Különösen attól tartottunk, hogy a csoportos kutatások támogatásának elmaradása, illetve azok átalakítása egyéni ösztöndíjakká a már korábban elindított tudományos kutatási programok folytatását megakasztja. Hogy ez mégsem következett be, az jórészt annak volt tulajdonítható, hogy Egyesületünk a kutatások infrastrukturális feltételeit a csoportos kutatók számára is biztosítani tudta, és főállású kutatóinknak – az egyénileg nyert ösztöndíjak mellett – rendszeres fizetéskiegészítést tudott adni. Sajnálatos azonban, hogy 2004-ben egyetlen új kutatóhelyet sem létesíthettünk, egyetlen egyetemi diplomás fiatal sem alkalmazhattunk, sőt két olyan tudományos kutatóunktól is meg kellett válnunk, akik a kedvezőtlen egyéni pályázati feltételek miatt Arany János ösztöndíjban nem részesülhettek.

Egyesületünk szerkezete, struktúrája több részből, „részegész”-ből áll: ebben a szakosztályok, saját kutatócsoportok, a könyvtárak és a könyvkiadás sajátos feladatokat teljesítenek, egyedi programok szerint dolgoznak, de együtt alkotják az EME-t, ezért féltő gonddal kell vigyáznunk ezek harmonikus együttműködésére. Ezt a célt szolgálták a közös rendezvények, legjobban a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* című konferenciánk. Ez a rendezvény, amelyre az elmúlt évben immár harmadízben – az elnökség és a szakosztályok, fiókegyesületek összefogásával – kerülhetett sor, túljutott a kísérleti szakaszon, s különböző visszajelzések és értékelések szerint nemcsak az EME, hanem az erdélyi, romániai magyar tudományosság egyetemese érdekeit is szolgálja. Erről szólt a 2004. évi fórum, amely a „Tudományok párbeszéde” jelszóval gyűjtötte össze a hazai magyar tudományos élet jeles képviselőit, hogy rálátást nyújtson a műhelyek különbözősége miatt sokfelé oszlott s megosztott tudományosságról, és előmozdítssa egy jobb munkamegosztás és együttműködés kimunkálását is.

Tisztelt Közgyűlés!

Egyesületünk az elmúlt évben szoros kapcsolatot tartott fenn az MTA elnökségével, az MTA Határon Túli Elnöki Bizottságával és a Debreceni Akadémiai bizottsággal. Az MTA elnökének, Vizi E. Szilveszternek és az Elnöki Bizottság elnökének, Berényi Dénes akadémikusnak s az MTA képviselőinek jelenléte a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* című rendezvényünkön, illetve a közgyűléseinken, és viszont: az EME elnökének részvétele az MTA illetékes fórumain a kapcsolatok rendszerességének jövőbe mutató jelei. A kapcsolatok nem üres formulák, s a magyar tudományosság egységének helyreállításához is hozzájárulnak.

És itt legyen szabad kitérőt tennem az EME történetébe. Bizonyosan sokan tudják, hogy ebben az évben emlékezünk gróf Mikó Imrére, az Erdélyi Múzeum-Egylet (Egyesület) alapítójára születésének 200. évfordulója alkalmából. Ezért helyénvalónak látjuk itt és most arról is szót ejteni, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület kapcsolata a Magyar Tudományos Akadémiával régi keletű, s ez nem kis mértékben köszönhető Mikó Imrének, akit 1858-ban az MTA tiszteleti tagjává és még abban az évben az Akadémia Igazgató Tanácsa tagjává választottak, és így szavát hallathatta az említett fórumokon. Aztán a nagy hírű Magyar Történelmi Társulat elnöki tisztét ruházták rá, és ezt a tisztséget a Tanács megalakulásától (1867) haláláig (1876) viselte. Ez lehetőséget nyújtott arra, hogy Mikó a 19. század legnagyobb magyar történettudósai körében mutathasson rá Erdély különleges történelmi szerepére a magyar história legválságosabb

századaiban. Konceptiója s kiemelkedő történelmi munkássága hosszú időn át meghatározója volt a magyar történetírás Erdély-képezetnek, amely sokkal kedvezőbb és realisabb volt, mint manapság. A személye iránti rendkívüli megbecsülés és bizalom közrejátszott abban, hogy báró Eötvös József, az MTA alelnöke, majd elnöke, Toldy Ferenc akadémiai titkár és sokan mások az EME-t már a kezdetektől testvérintézménynek tekinték, s mint ilyent támogassák.

Biztató számunkra, hogy Egyesületünk újjáalakulása után az MTA vezetése felújította a nagy elődök határon átnyúló tudománypolitikáját, sőt újabb lehetőségek felkutatásával tovább is fejlesztette azt. Mi úgy tekintünk a Magyar Tudományos Akadémiával való kapcsolatainkra mint Egyesületünk jövőjének egyik fő tartópillérére.

Kapcsolatrendszerünknel maradván elismeréssel kell szólnunk a Gróf Mikó Imre Közalapítványról, amely hathatós segítséget nyújt Egyesületünk anyaországi ügyeinek lebonyolításához (pályázatok intézése, könyvterjesztés és könyvbeszerzés, pénzügyek kezelése stb.). És ezeken túl nyomom követi az EME munkásságát, helyzetének alakulását, a Kuratórium véleményt formál egyes aktuális kérdésekben, és segítséget nyújt azok kezelésében. Mindezt szeretnénk köszönetet mondani Monok István professzor úrnak, az alapítvány elnökének, az Országos Széchényi Könyvtár igazgatójának, akivel közelebről könyvtári együttműködési megállapodást is kötöttünk.

Központi székházunk előadótermét egyre gyakrabban veszik igénybe a különböző társadalmi szervezetek. Ezáltal is növekedik Egyesületünk szerepe Kolozsvár, Erdély kulturális és tudományos életében, s bár ez feladatainkat s fenntartási költségeinket szaporítja, hasonló rendezvényeknek ezután is szívesen adunk helyet, ezáltal együttműködési politikánkat is hangsúlyozni kívánjuk.

Az EME természetesen ezentúl is távol marad a pártpolitikai küzdelmektől, de a közéletben erősíteni szeretné a jelenlétét.

Médiakapcsolataink jók és tovább javíthatók, az írott sajtóorgánumok közül elsősorban a Szabadság segíti a társadalommal való kommunikációnk lebonyolítását. Kapcsolatot létesítettünk a romániai magyar civil szervezetekkel. Kerestük és a jövőben is keresni fogjuk az útjait-módjait annak, hogy a román tudományos élettel együttműködési viszonyt létesítsünk. Ebben a törekvésünkben a most szerveződő Akadémiai Testület részéről, amelyről később szólnok, konkrét lépésekre számít az EME elnöksége.

Ezek után áttérek a vezetőség működésének második kérdéscsoportjára.

2. Ez a kérdés-komplexum az EME-nek azt a tudománypolitikáját tükrözi, amelynek célja folyamatos újításokkal egy lehetséges jövőkép kialakítása. Ehhez, ti. Egyesületünk jövő szerepének körvonalazódásához a mai bonyolult viszonyok közt, amikor számos intézmény osztozik azon a tudományos téren, amelyet korábban az EME egymaga, majd a Ferenc József Tudományegyetemmel együtt foglalt el, hosszabb idő szükséges. Annál inkább így van ez, mert nem könnyű dolog megtalálni a hagyomány és újítás ellentétének megoldásaihoz vezető módokat sem. Hagyomány és újítás mindig verseng egymással, s a tapasztalat bizonyossága szerint ennek az ellentétnek a leküzdésében a legcélravezetőbbek azok a korszakok voltak, amikor sikerült elérni azt, hogy az újítás az értéket jelentő hagyományra épüljön. Erre törekszünk jelenleg is.

A 2004-es év bizonyos tekintetben az útkeresés éve volt. És ez nemcsak a választott vezetőség munkáját jellemezte, hanem a tagságunkat is. Megfigyelhettük a tudományszervezeti mozgások új irányát, például azzal, hogy a filozófusok kiváltak az első szakosztályból, és a negyedik, azaz a Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályban kívánják folytatni tevékenységüket. Más példa: a matematikusok elhagyták a Természettudományi Szakosztályt, s az Informatikusokkal együtt létrehoztak egy új szerveződést: a Matematikai és Informatikai Szakosztályt. Aligha vitatható, hogy ez az EME modernizációjának kézzelfogható jele, különö-

sen az informatika bekapcsolódása az EME szakosztályi struktúrájába, és miért ne látnánk mindebben azt is, hogy növekvőben van az Egyesületünk iránti bizalom. Ugyanígy kell értékelnünk az Agrártudományi Szakosztály létrejöttét is az elmúlt év második felében. Közismert, hogy az agrártudomány Kolozsvárt az 1869-es év óta, amikor megalapították a Mezőgazdasági Akadémiát, a tudományos élet egyik erős ágazata volt, de a diktatúra idején a magyar nyelvű felsőoktatás és agrártudomány elsorvadt, s csak egyes tudós értelmiségiek műhelyében élhetett tovább. Most abban reménykedünk, hogy az EME hetedik szakosztályában szakszerű agrártudományi munka indul meg.

Egyesületünk tudományos diszciplínáinak palettáját tovább gazdagítja a zenetudományi munkaközösség, amely az első szakosztály keretében találta meg a helyét.

Az EME közismerten nem helyi, hanem országos szervezet, az elmúlt évben fiókegyesületeink száma eggyel szaporodott: a 8. vidéki szervezetünk Sepsiszentgyörgyön jött létre, s vele Egyesületünk székelyföldi jelenléte felerősödött. A felsorolt változások és az új szakosztályok az alapszabályok pontos betartásával jöttek létre.

Amint bizonyára emlékeznek rá, az EME központi székházában szerettünk volna kézikönyvtárat berendezni, de sajnos az épület statikai állapota miatt erről le kellett mondanunk. Sikerült viszont megszervezni egy folyóiratolvasót, ahol jelentős számú kiadvány áll az érdeklődők rendelkezésére. Ez a szerveződés is arra mutat, hogy régi és új, hagyomány és modernitás megfér egymással: az elektronikus információs bázisok nem tehetik feleslegessé a hagyományos formákat, s egyébként is a tudomány legjobban és legkézenfekvőbb formában a folyóiratokban él, tehát új létesítményünknek, amellyel a szolgáltatásainkat növeltük, szép jövőt jósolhatunk.

Kérni fogom a tisztelt Közgyűléstől a felsorolt változások jóváhagyását.

Az elmúlt évben napirenden tartottuk a belső reformok ügyét is. Legyen szabad röviden ezekről is szólnom.

1. A könyvkiadói tevékenységünk jobbítását a Kéziratkezelő és Könyvkiadó Bizottság megszervezésével kívánjuk elérni. Ennek ügyrendi szabályzatát a választmány jóváhagyta.

Ezt fogom kérni a Közgyűléstől is.

2. Az újító szándékok közt kiemelt helyen szerepel az Akadémiai Testület terve. A Testületet az Magyar Tudományos Akadémia 16 romániai magyar és a Román Akadémia 3 magyar tagjának önkéntes egyesüléséből kívántuk megalapítani. Ennek tagsága kiegészül szakosztályainknak egy-egy választott, doktori fokozattal rendelkező képviselőjével. Ilyenformán a Magyar Tudományos Akadémiában már fennálló köztestületiség felé szeretnénk közelíteni. Az Akadémiai Testület *céljai* közt a legfontosabb az EME akadémiai törekvéseinek támogatása, tanácsadással és javaslattevéssel. Ez nem zárja ki, hogy bizonyos olyan kérdésekben, amelyek a magyarság főként művelődési és tudományos problémáit érintik, a közéleti nyilvánosság előtt kifejtse álláspontját. A Testület létrehozása kétségkívül a magyar tudományosság egyfajta koncentrációjának erősítését is szolgálná, amelyre azért is szükség van, mert az erdélyi tudományosság sajátos feladatait a jövőben is fel kell mutatni és fenn kell tartani. Vannak ugyanis olyan regionális feladataink, amelyeket itt, a szülőföldön lehet és kell szakszerűen elvégezni. A hegyek és folyók nem változtatják helyüket, s a lakosság nem költözik teljes egészében el, a lokalitás korparancsát tehát a globalizáció rohamos előtörése ellenére nem lehet figyelmen kívül hagyni a tudományos kutatásban sem.

Sok vitát váltott ki az Akadémiai Testület elnevezése. Akörül folyt a vita, *hol legyen a helye a Testületnek*: 1. az EME-ben, 2. mellette, vagy 3. független intézményként működjék. Mindhárom elképzelésnek van racionalitása, de nem lehet vitás, hogy az EME érdekeit az a

forma szolgálhatná a legeredményesebben, amely az Egyesületben vállalna szerepet, erősítve a fel nem adható akadémiai jellegű szándékainkat.

Végül, de nem utolsósorban szóljunk a legjelentősebb belső reformról, az EME Kutatóintézete megalakításának kérdéseiről.

Régi gondolat az EME Kutatóintézete: 1993-ban Hungarológiai Intézet tervét vázolta fel Jakó Zsigmond professzor elnöki expozéja, azonban a megfelelő feltételek hiánya miatt a terv kivitelezése elmaradt. Később Társadalomtudományi Intézet terve született meg, amelynek működési szabályzatát 2001 áprilisában a választmány elfogadta, de ezúttal sem került sor a tényleges megalapítására.

Az elmúlt évben bizottság foglalkozott ezzel a kérdéssel, s hosszas viták s többszöri átdolgozás után megszületett egy olyan kutatóintézet működési szabályzata, amely a társadalomtudományi részlegét alakítaná ki – egyelőre. Ezt a kutatóintézetet külön igazgató vezetné, saját tudományos tanáccsal, elkülönített pénzügyekkel rendelkezne. A kutatóintézet személyi állományát egyelőre 8 kutató tenné ki. A bizottság javaslatát a választmány alkalmasnak találta arra, hogy vitára a Közgyűlés elé terjesszük.

A Szabályzat szétküldése után több írásbeli vélemény és ajánlat érkezett az elnökséghez, amelyeket később (a javaslatok során) fogok ismertetni.

Összegezeként: bár sok, főleg anyagi természetű akadályt kellett leküzdeni, s több kérdés megoldása elmaradt, meggyőződésem szerint az EME vezetősége az elmúlt évben sikeresen teljesítette az alapszabályokban előírt megbízását, feladatait.

Köszönöm türelmüket. Most pedig kérem, hallgassuk meg a további jelentéseket.

Főtitkári jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2004. évi munkájáról

Újraindulásunk óta 14. jelentésünket terjesztjük elő, s bár sok eredményt mutathatunk fel, szerzett jogaink helyreállítása és azok érvényesítése terén minden változatlan. Egyesületi vagyionunk, ingatlanaink és gyűjteményeink tulajdonjogát illetően továbbra is a jogfosztottság állapotában élünk, igényünket azonban következetesen fenntartjuk, sőt pereket is folytatunk. Ingatlanaink tényleges birtoklása az EME állandó anyagi alapját biztosíthatná, honismereti és természettudományi gyűjteményeink pedig az erdélyi magyarság egyik legfontosabb szellemi vagyionaként igénylik a saját kezelést. Ebben a vonatkozásban a kormányváltás nyújt némi halvány reményt.

2004. március 3-án tartottuk rendes évi közgyűlésünket, ahol az elnöki megnyitó után a főtitkári jelentést vitattuk meg, és elfogadtuk a 2004. évi tudományos munkatervet. Az Egyesület szervezeti reformjára vonatkozó javaslatokat bővebb kidolgozás végett a közgyűlés szakbizottságok elé utalta, véglegesítésük folyamatban van, jóváhagyásuk az ideai közgyűlésre vár.

A 2004. évi vándorgyűlést (egyesületi és 1. szakosztályi) Baróton tartottuk május 22-én a Gaál Mózes Közművelődési Egyesülettel közösen. Történészek, nyelvészek, irodalomtörténészek, néprajzkutatók 15 előadása hangzott el, nagyjából a helytörténetírás tárgykörében, de szélesebb kitékintésű témák is hangot kaptak. Ez alkalommal indult meg az erdővidéki fiók szervezése.

Egyesületi rendezvényeink közül kiemelkedik a november 19–20-án Kolozsvárott harmadik ízben megrendezett a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* című konferencia, amelyet a Mindegyesületi Egyetemének első erdélyi előadása előzött meg. Rendezvényünkön megjelent és előadást tartott Vizi E. Szilveszter, az MTA elnöke, Berényi Dénes, a Magyar Tudományosság

Külföldön Elnöki Bizottság elnöke, jelen volt Tarnóczy Mariann, az MTA elnöki titkársága vezetője, a HTMH képviselőjében Bálint-Pataki József elnök, a Balassi Bálint Intézet képviselői. Konferenciánk témája a *Tudományos műhelyek párbeszéde* volt. Az első nap plenáris előadásait este kerekasztal-megbeszélés követte, amelyet Berényi Dénes vezetett. 20-án délelőtt és délután a szakosztályoknak megfelelően szekciókban hangzottak el a tudományos előadások.

December 16-án az EME küldöttsége Egyed Ákos elnök vezetésével Budapesten átvette a Pro Minoritate díjat.

Egyed Ákos *Az Erdélyi Múzeum-Egyesület* című, fényképekkel illusztrált ismertető füzetét az MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság támogatásával jelentette meg.

Az EME honlapját minden beküldött információval folyamatosan frissíti.

Szervezés

Jelenlegi taglétszámunk nyilvántartásunk szerint 4910, ebből 97 alapító, 2164 rendes tag (aktívak és nyugdíjasok), 74 pártoló tag, 2575 pedig egyetemi hallgató. Az alapító tagok száma 2004-ben eggyel nőtt. 2004-ben 295 új tag lépett be Egyesületünkbe. Jelenleg 22 külföldi pártoló tagot tartunk nyilván. Alapító és rendes tagjaink közül 971 fizette rendszeresen a tagdíjat (2002–2004 közötti időszakban), 1290 pedig 2000 óta hátralékban van. Ez utóbbiakat Alapszabályaink szerint nem tekinthetjük rendes tagoknak, nyilvántartásunkból azonban mégsem töröltük őket, gyakran előfordul ugyanis, hogy a hátralékosok utólag törlesztik több évi adósságukat, ilyen pótlólagos fizetés szórványosan 2004-ben is folyt. A tagdíjfizetést néhány év után felfüggesztő egyetemi hallgatók csupán könyvtárunk használata végett léptek be Egyesületünkbe, és az egyetem elvégzése után nem kívánják a kapcsolatot fenntartani.

Fiókszervezeteink közül az aktívan működő nagyváradi János-Szatmári Szabolcs elnökkel az élen hagyományosan részt vett a *Varadinumon* kiállítás szervezésével, november 6-án pedig természettudományi konferenciát rendezett. Szatmári fiókszervezetünk tagjai Mandula Tibor elnök vezetésével rendszeresen részt vettek a helyi tudományos rendezvényeken. Marosvásárhelyi fiókunk (elnöke Pál-Antal Sándor) tagjai tanulmánykötetet készítettek elő (*Marosvásárhelyi személyiségek*), különböző megemlékező ünnepségeken vettek részt (Nyáradszereda, Nagyenyed), novemberben megrendezték a *Magyar Tudomány Napját*. Zilahi fiókszervezetünk Bajusz István vezetésével októberben a Szilágyság-kutatásról tartott konferenciát, szilágysomlyói tagjainkkal közösen. A gyergyószentmiklósi fiók Garda Dezső elnökletével konferenciát rendezett. 2004-ben megalakult a sepsiszentgyörgyi fiókszervezet.

Szakosztályaink, kutatóintézetünk

Szakosztályaink az elmúlt évben is a megszokott módon fejtették ki tevékenységüket, a felolvasóülések mellett egyre nagyobb hangsúlyt kaptak az évente megrendezett tudományos konferenciák vagy a szűkebb szakmai köröknek szóló kiskonferenciák, műhelymegbeszélések.

A tudományos munka jobb megszervezése érdekében új szakosztályok jöttek létre. Májusban megalakult a 6., Matematika–Informatika Szakosztály, ősszel pedig megindult a 7., Agrártudományi Szakosztály szervezése.

1. Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztályunk a következő jelentősebb konferenciákat rendezte meg: Június 18-án a *Variánsok* c. irodalom- és színháztörténeti konferenciát Egyed Emese irányította. A fiatal kutatók új forrást megközelítve értekeztek az alkotás, a fordítás, a recepció, a szövegelőadás problémáiról. Újjításként könyvelhető el a szervezők azon szándéka, hogy a köztudatból még hiányzó kérdések, szerzők, művek népszerűsítésére vállalkozott. Október 20–21-én Kolozsváron zajlott le az *Erdély a magyar középkorkutatás-*

ban témájú középkortörténeti szakkonferencia, társszervezője az MTA Történettudományi Intézete. A konferencia nyitóelőadását Jakó Zsigmond tartotta az erdélyi történetkutatás mai kérdéseiről, utána 10 erdélyi és magyarországi szakember előadása hangzott el. A konferenciát *Az erdélyi magyar történetkutatás kérdéseiről* szóló kerekasztal-megbeszélés zárta. November 5–7. között a Pósta Béla Egyesülettel közösen Marosvásárhelyen szervezte meg a szakosztály a *II. Erdélyi régészeti konferenciát*, a romániai magyar régészek országos seregszemléjét, amelyen többtucatnyi egyetemi hallgató is részt vett. Ennek során az erdélyi magyar régészet helyzetéről és az egyetemi oktatás fejlesztéséről szóló vitafórumot is tartottak. *A Magyar Tudomány Napja Erdélyben* szakosztályi összejövele – az előadók nagy számára való tekintettel – két szekcióban zajlott le. Mindkettőben iskolateremtő idősebb kutatók és fiatal tanítványaik előadásai váltották egymást. Az irodalom, nyelvészet és néprajz szekcióban 6 előadást tartottak, a történelem szakcsoportban pedig 7 előadás hangzott el. A szakosztályi felolvasóülések keretében Jakab Albert Zsolt tartott előadást.

2. Természettudományi Szakosztályunk havi szakelőadások keretében fejtette ki tevékenységét. Hagyományos évi tudományos ülősszakát november 20-án, a *Magyar Tudomány Napja Erdélyben* c. konferencia keretében rendezte meg Kolozsvárott, a biológia, vegyészet, fizika, földrajz, földtan, környezettan szakcsoportokban összesen 35 előadás és 6 poszter került bemutatásra. Az összevonást a hagyományos októberi időpont közelsége indokolta. Március 25–26. között került sor a *Kolozsvári Biológus Napokra*, a nagy érdeklődésnek örvendő konferenciát az Apáthy István Egyesülettel közösen rendezték.

3. Orvostudományi és Gyógyszerésztudományi Szakosztályunk éves tudományos ülősszakát 14. alkalommal rendezte meg Kolozsvárott április 15–17. között, 430 résztvevővel, a 170 előadás anyaga nyomtatásban is meg fog jelenni. E vándorgyűlés keretében nyújtották át a Pápai Páriz Ferenc-émlékérmét és -díjat Gyergyai Ferenc és Bedő Károly professzoroknak. A Marosvásárhely központú szakosztály keretében 12 szakcsoport működött, élénk tevékenység folyt a háziorvosi, fogorvosi, gyermekgyógyászati, kardiológiai és gyógyszerészeti csoportban rendszeres továbbképzések és szakmai kerekasztal-megbeszélések formájában. E téren a szakcsoportok együttműködtek a Magyar Egészségügyi Társasággal, az Országos Alapellátási Intézettel, az Országos Gyógyintézetű Központtal, a Hargita megyei Orvosi Kollégiummal, a debreceni Orvos- és Egészségtudományi Centrummal. Ezenkívül 15 területi szakcsoport is létrejött, közülük a szilágysomlyói, a nagyváradi, a székelyudvarhelyi, a szatmárnémeti és a sepsiszentgyörgyi a legaktívabb. Magyarországi együttműködésük keretében több konferencián vettek részt (Visegrád, Szeged), illetve továbbképző tanfolyamot szerveztek (Marosfő, Marosvásárhely, Debrecen). Folytatódott a 2002-től bevezetett akkreditált továbbképzők (belgyógyászat, sebészet, fogorvosi, gyógyszerészeti). A szakosztálynak saját honlapja van, www.emeogysz.ro címen elérhető, Szilágyi Tibor frissíti.

4. Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztályunk tevékenységéből kiemelendők az interdiszciplináris kutatások a Romániai Magyar Közgazdász Társasággal és a Romániai Magyar Politikatudományi Társasággal együttműködésben. 2004 őszén kétéves munka eredményeképpen lezárult a *Gazdasági-társadalmi és politikai szerkezetváltások 1989 után Erdélyben és a Bánságban* c. kutatás, eredményeit a novemberi *Magyar Tudomány Napján* mutatták be. Folytatódott az erdélyi szövetkezeti mozgalmakat és az északnyugati régió gazdasági problémáit feltáró kutatás.

5. Műszaki Tudományok Szakosztályunk immár hagyományosan, 9. alkalommal szervezte meg március 26–27-én a *Fiatalkorú műszaki tudományos ülősszakát*, amelyen 70 előadás hangzott el, a konferenciára, szintén hagyományosan, műsorfűzet készült, és a konferenciakötet is megjelent. A szakosztály vezetői több külföldi szakkonferencián vettek részt (Budapest,

Győr, Miskolc). Októberben két szakmai megbeszélést is tartottak. A szakosztály elnöke nagymértékben hozzájárult Egyesületünk informatikai infrastruktúrájának fejlesztéséhez. Doktorandusok, illetőleg tapasztaltabb kutatók 4 alkalommal tartottak szakmai bemutató előadásokat.

6. Matematikai–Informatikai Szakosztályunk a megalakulás után júliusban tartotta első választmányi ülését. November 11-én a *Magyar Tudomány Napja* alkalmából Kolozsvárott tudományos ülészeket szervezett, ezen 23 előadás hangzott el. E rendezvény kapcsán Vályi Gyula születésének 150. évfordulójáról is megemlékeztek.

Kutatóintézetünk nyelvész (Tamásné Szabó Csilla, András Zselyke), középkoros (W. Kovács András), illetve jelenkoros történész (Nagy Mihály Zoltán), szociológus (Ilyés Szilárd) és informatikus (Bitay Enikő) kutatót foglalkoztatott az év folyamán, részben a Lakatos utcai intézetben, részben az EME székházában. Az erdélyi királyi könyvek regesztázásán, illetőleg a gyulafehérvári káptalan 16. századi jegyzőkönyveinek átírásán dolgozó történész munkacsoport tagjai részben főállásúak (Bogdándiné Gálfi Emőke), részben ösztöndíjasok (Fejér Tamás Gábor, Rácz Etelka, Szász Anikó) az Arany János Közalapítvány támogatásával. András Zselyke szeptembertől a BBTE ösztöndíjas doktorandusa, nálunk önkéntesen dolgozik. Nyelvészeink a Szótörténeti Tár XII. kötete korrektúráján és a XIII. kötet anyagán dolgoztak, W. Kovács András medievistánk az erdélyi oklevéltár II. kötetének sajtó alá rendezésében vett részt, jelenkoros kutatónk az 1944 novembere utáni történeti forrásanyagot tárta fel, szociológusunk pedig az erdélyi értelmiségi kataszter összeállításán dolgozott. A Romániai Magyar Irodalmi Lexikon munkacsoportja szintén Egyesületünk szervezésében működött. Egyesületünk biológiai kutatócsoportja (Szabó Anna, Ruprecht Eszter) magyarországi kutatókkal közös programban tárta fel az erdélyi Mezőség élővilágát, ugyancsak az Arany János Közalapítvány támogatásával. Kutatóintézetünk folyamatos fenntartásához az Arany János Közalapítvány pályázatai is hozzájárultak, bár a pályázati forma megváltozása nem segítette a kutatómunka intézményesülését.

Az Arany János Közalapítvány által fenntartott *Szabó T. Attila Nyelvi Intézet*, amelynek Egyesületünk ad otthont, Péntek János szakmai irányításával és Benő Attila egy. adjunktus ügyvezetővel továbbra is a Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete közvetlen felügyelete alatt dolgozott.

Könyvtárunk

Több ingatlanban működő könyvtárunk helyhiánya egyre nyomasztóbb, ami a célszerű munkát és kihasználtságot nehezíti. Raktározási gondjaink mellett a legnagyobb problémánk az olvasóhelyek hiánya, az egyetemi hallgatók igényeit főként vizsgaidőszakban csak kismértékben tudjuk kielégíteni. Könyvtárunk kettős funkcióját, az erdélyi tudományos hagyatékot megőrző nemzeti és a friss tudományos irodalmat kínáló egyetemi könyvtári szerepet csak a legnagyobb nehézségekkel és nem az igények szintjén láthatjuk el. A nyelvészeti és irodalomtörténeti szakmunkákat a Rhédey-házban lehet használni, a Lakatos utcai intézet részlegünk (történelem, művészettörténet, régészet) pedig 4–5 olvasóval többet tud fogadni. Itt dolgozik a kéziratár/levéltár őreként Bogdándi Zsolt könyvtárosunk, aki a káptalani jegyzőkönyvek átírásában is részt vesz.

A Tamás András/Ion Ghica utcai EME-/Moll-házban a régi előadóterem helyén berendezett természettudományi könyvtár és olvasó anyagának egy részét kölcsönadtuk a Sapientia új helyen berendezett természettudományi könyvtárának. A helyiségek hasznosításának új módját még csak tervezzük. A Jókai/Napoca utcai székházunk nagytermébe és az egyik szobába terve-

zett referenzskönyvtárunkat és számítógépterünket anyagiak hiányában nem indíthattuk be. A nagyterem konferenciák, tudományos és ismeretterjesztő előadások színhelyéül szolgál. A Jordáky-házban működő könyvtárrészlegünk továbbra is nagy olvasói forgalmat bonyolított le. Könyvtárügyünk koordinálását továbbra is Újvári Mária ny. könyvtáros végezte, részmunka-időben.

Az Orvostudományi szakosztály Marosvásárhelyen működő *szakkönyvtárát* továbbra is az ottani Stúdium Alapítvány kezelésében működtette.

Kiadványaink

Rendszeresen megjelenő szakosztályi kiadványaink: az *Erdélyi Múzeum* (az Elnökség és Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály, valamint a Jog-, Közgazdaság és Társadalomtudományi Szakosztály folyóirata) 2004. évi 1–2. és 3–4. száma, a *Múzeumi Füzetek* (a Természettudományi és Matematikai Szakosztály folyóirata) 13. kötete, az *Orvostudományi Értésítő* (az Orvostudományi Szakosztály szemléje) 77. kötete jelent meg a tavalyi év folyamán. Ez utóbbit már évi 4 füzet formájában jelentettük meg. A folyóirat elnyerte az akkreditációt, elsőként periodikáink közül, az *Erdélyi Múzeum* akkreditációja folyamatban van. Az *Erdélyi Tudományos Füzetek* sorozatunkba a 243. Egyed Ákos: *Az erdélyi magyarság történetéből*, 244. Tar Gabriella Nóra: *Gyermek a 18. és 19. századi Magyarország és Erdély színpadjain*, 245. Szilágyi N. Sándor: *Elmélet és módszer a nyelvészetben*, 246. Benő Attila: *A kölcsönzó jelentésvilága*, 247. Jeney-Tóth Annamária: *Míves emberek a kincses Kolozsvárott*, 248. Benkő Elek: *Kolozsvár magyar külvárosa a középkorban*, 249. Egyed Emese (szerk.): *Aranka György gyűjteménye. I. Az emberarcú intézmény. Tanulmányok Aranka György köréből*, 250. Dávid Gyula–Egyed Ákos–Kötő József: *Kossuth Lajos és Erdély*. c. kötet jelent meg 2004-ben.

Közös könyvkiadási programokban is részt vettünk. A budapesti Enciklopédia Kiadóval közösen jelentettük meg Bethlen Farkas *Erdély története* c. munkájának III. kötetét Bodor András fordításában. Kiss Sándor *Matematikus a XX. század viharában* c. kötete marosvásárhelyi kiadóval együttműködve jelent meg.

Örvendetes tény, hogy e kiadványok egy része már az Egyesületünk keretében folyó szervezett kutatómunka eredményeként született meg.

Könyveink és folyóirataink megjelenése a magyarországi NKÖM, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, az Illyés Közalapítvány, az Apáczai Közalapítvány, az Arany János Közalapítvány, a romániai Communitas Alapítvány támogatásának köszönhető, amelyet céltudatos és intenzív pályázással érthetünk el.

Kiadói tevékenységünk rendszerességéhez mérve forgalmazásunk még mindig nem elég hatékony, valószínűleg jóval több vásárlóra találnánk, ha kiadványaink a mostaninál jóval szélesebb körben, könyvesboltokban is kaphatók lennének. Cserekapcsolatainkat jobban meg kell szerveznünk, kiadványaink népszerűsítésére pedig a más városokban tartandó könyvbemutatók is célszerűnek ígérkeznek, amint erre több példa is volt.

Ösztöndíjak

Az Europa Institut által rendelkezésünkre bocsátott kéthetes ösztöndíjakat önálló kutatómunkát végző tagjaink részére vesszük igénybe. Ez a rövid időtartamú ösztöndíjtípus folyamatban levő kutatásokat szolgáló kiegészítő tájékoztatókat, kutatásokat tesz lehetővé, főként társadalomtudományi vagy ezekkel összefüggő tematikák esetében. 2004-ben az Institut 9 tagtársunkat részesítette ebben az ösztöndíjban.

A Magyar Országos Levéltárral való együttműködésünk keretében néhány tagtársunk budapesti kutatásai során a MOL vendégszobáját vehette igénybe.

A 3. szakosztály tagjainak kutatási ösztöndíjakat biztosított különféle együttműködési programjainak keretében.

Adományok, támogatások

Egyesületünk fenntartásához egyre kisebb arányban járulnak hozzá a tagdíjak, és egyre nagyobb szerepe van a pályázatokon elnyerhető általános és céltámogatásoknak. A 3. szakosztály 10 euróban állapította meg a tagdíját, ebben az Orvostudományi Értesítő előfizetési díja is benne van. Az Illyés Közalapítvány intézményfenntartási támogatása 2004-ben is jelentősen csökkent, nagy segítséget jelentett viszont az MTA és az Arany János Közalapítvány támogatása. Különféle rendezvényeinkre és kiadványainkra a Communitas Alapítvány is jelentős támogatást nyújtott.

Ingtatlanok, székhely, bérlemények

A Rhédey-házbeli (Jókai/Napoca u. 2.) bérlemény lépcsőházának végleges javítását az ingatlankezelő Colegium Kft. végezte el. Ugyancsak e kft. állta a titkársági szobák fálmege erősítő munkáinak költségeit. Kolozsvári főtéri ingatlanunk, a Wass Ottilia-ház visszaszerzésére továbbra sincs sok reményünk, jogigényünket természetesen fenntartjuk, evégett perünk is van folyamatban.

Sipos Gábor

Jelentés az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2004. évi gazdasági-pénzügyi tevékenységéről

Tisztelt Közgyűlés!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 2004. évi gazdasági-pénzügyi helyzetét elemezve igen felelős időszelekről kell beszámolnunk. A 2004. év pénzügyi helyzete a lehető legrosszabbul indult. A 2003. évi fenntartási költségeink támogatásáról 2003-ban csak értesítést kaptunk, pénzt nem. A 2003–2004. szeptemberi időszelekre tudományos kutatásokra megpályázott támogatás átprogramozást nyert 2004. január–2004. decemberi időszelekre. Ezek az intézkedések az EME 2003. évi anyagi helyzetét igen rosszul befolyásolták, s ez kihatott a 2004. évi pénzügyi helyzetünkre is.

2004. február 27-én utalták át a kutatási támogatás 6 000 000 Ft első részletét, a 2003. évre megítélt 7 000 000 Ft fenntartási támogatás pedig 2004. március 26-án érkezett bankszámlánkra. Ennek eredménye az volt, hogy a 2003. szeptember–decemberi kutatási ösztöndíjakra és a december havi fizetésekre csak a Gróf Mikó Imre Alapítvány segítségével adhattunk előleget. A január–február havi fizetéseket magánkölcsönből folyósítottuk. A megkapott támogatásokat elsősorban a 2003-ban keletkezett adósságok törlesztésére kellett fordítanunk. A 2004-re megítélt fenntartási költségtámogatást 2004. augusztus 16-án kaptuk meg.

Az első félév nehézségeit kiheverve az év második felére pénzügyi helyzetünk valamennyire normalizálódott, s a Magyar Tudományos Akadémiától az év végén kapott támogatás segítségével kezdtünk normális mederbe kerülni. Ennek a támogatásnak köszönhetően a 2005. év

első néhány hónapjára sikerült némi tartalékot képeznünk a legszükségesebb fenntartási és személyi kiadások fedezésére.

A 2004. évi gazdasági-pénzügyi tevékenységünket elemezve megállapíthatjuk, hogy az erre az évre előirányzott bevételi és kiadási tervünk elmaradt a tervezettől.

A saját forrásból tervezett bevételi tervünket csupán 59%-ban teljesítettük. A tagdíjak, kiadványaink eladási tervét ugyancsak ebben az arányban. Úgy gondoljuk, hogy tagjaink – túlnyomó részük szerény jövedelmű értelmiségi dolgozó – anyagi helyzete befolyásolta negatív teljesítményünket. A könyv-folyóirat-eladás terén általános pangás mutatkozik az egész ágazatban. Az EME kiadványai pedig – tartalmuknál fogva – egy-egy szűk szakmai keretre támaszkodnak. Kiadványaink túlnyomó többsége egy-egy tudományág gyakorlóit szólítja meg, emiatt csak alacsony példányszámban adjuk ki őket.

A kiadványok egy hosszabb időszak igényét kell kielégítsék szigorúan tudományos, szakirányított, forrásjellegű, alapkutatásokat közlő stb. tartalmuk miatt.

A bevételek másik részét a pályázatok útján elnyert támogatások jelentették. Ennél a fejezetnél 12%-os többletteljesítés mutatkozik. Összesítve: a 6 180 000 000 lej tervezett bevétellel szemben 6 521 098 000 lej teljesítettünk.

Ebből a kiadásainkat fedezni tudtuk. Az év utolsó időszakában a 2005. évi kiadások egyes fejezeteire 1 483 505 612 lejt utaltak át a támogatók, főleg könyvkiadás, előkészítés, szerkesztés, megírás költségei fedezésére kért támogatásokból.

Rátérve a tervezett kiadások-költségek teljesítésére, végösszegében 87,6%-os eredményt, illetve 12,4%-os megtakarítást értünk el.

Fejezetenként vizsgálva a költségek alakulását, minden fejezetnél – a rendezvények kivételével – megtakarításokat értünk el.

Az EME vezetősége az év elején szigorú takarékosági intézkedéseket határozott el, különös tekintettel a dologi kiadások (általános, fenntartási stb. költségek) terén.

Ennek eredményeként a dologi kiadások fejezeténél a tervezett 1 130 000 000 lejjel szemben csupán 72,5%-ot, 819 millió lejt költöttünk el.

A **személyi kiadások** fejezetében az adminisztratív dolgozók javadalmazása szerepel, a tervezett kiadás 66,6%-os volt, 260 millió lej megtakarítással. Oka az, hogy az év eleji bizonytalan pénzügyi helyzet miatt a vezetőség lemondott a tervezett személyi bővítésről.

A tudományos kutatások kiadásai tartalmazzák a tudományos munkatársak, könyvtárosok javadalmazását, az ezzel a tevékenységgel szorosan összefüggő költségeket, a csoportos tudományos kutatói ösztöndíjakat és a külső tudományos munkatársak illetményeit. A 2 470 000 000 lej tervezett költségből csupán 59,3%-ot, 1 486 359 320 lejt használtunk fel. A különbözet egy részét ugyanis az Arany János Közalapítvány közvetlenül számolta el.

Másik ok az volt, hogy az EME megalapításának 150. évfordulója megünneplésére a 150 év eredményeit, teljesítményeit felmérését, valamint Erdély történelmi régióinak kutatását nem tudtuk elkezdni. Ezekre csak 2005-ben fog sor kerülni. A megtakarítás egy másik oka, hogy a csoportos kutatások ösztöndíjának 4. negyedévi részlete csak 2005-ben kerül kifizetésre.

A 2004. év jó teljesítményei közé tartozik az, hogy rendszeresen megjelenő kiadványaink: Erdélyi Múzeum, Múzeumi Füzetek, Orvostudományi Értesítő valamennyi száma megjelent. Kiadott könyveink száma 11 megjelent kötet, és 4 kötet van befejezés előtti állapotban a nyomdában. Az 1 500 000 000 lej tervbe vett kiadási költségből 1 287 353 717 lejt, 86%-ot használtunk fel.

A 2004-es esztendő igen gazdag volt rendezvényekben. Összesen 14 rendezvény, konferencia, tudományos ülés sikeres megrendezésére került sor. Legjelentősebbek az évenként sorra kerülő A Magyar Tudomány Napja Erdélyben, az Orvostudományi és Gyógyszerészeti

Konferencia, Biológus napok, Fialat Műszakiak Tudományos Ülésszaka, valamint a Marosvásárhelyen megrendezett Régészeti Konferencia, Verespataki ifjúsági kutatótábor (GEKKO), Venczel József-emlékülés, baróti vándorgyűlés stb.

Mindezekre 924 629 364 lejt fordítottunk a tervezett 300 000 000 lejjel szemben. Megemlítjük azt is, hogy egyes konferenciák részben önfinanszírozók voltak, költségeik egy részét részvételi díjakból fedezték, vagy mint a régészeti konferencia esetében, társrendezőként, céltámogatás fedezte kiadásait.

Szólnunk kell az EME fenntartási és működési költségeit támogató forrásokról. Fennállása óta az Egyesület fenntartási költségeit, pályázataink alapján, az Illyés Közalapítvány fedezte. 2004-ben is a 2003-ról elmaradt 7 millió és a 2004-re megítélt 4 684 000 Ft támogatás hozta helyre valamennyire zűrés anyagi helyzetünket.

A tudományos kutatások teljes költségeit 15 070 000 Ft-tal az Arany János Közalapítvány a Tudományért, valamint az MTA 2 500 000 Ft összeggel támogatta.

A könyv- és folyóirat-kiadásaink anyagi fedezetét az Arany János Közalapítvány, a NKÖM, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, a Communitas, a ProProfessione, az Illyés Közalapítvány összesen mintegy 4 915 000 forinttal biztosította.

Eszközbeszerzéseinket az Illyés Közalapítvány, a Debreceni Akadémiai Bizottság, az MTA és mások támogatták.

Rendezvényeink fő támogatói az Illyés Közalapítvány, az MTA, a Debreceni Akadémiai Bizottság, a Communitas, a Nemzeti Kulturális Alapprogram, NKÖM, Ifjúsági és Sportminisztérium, valamint számos magántámogató.

A 2005. évre tervezett kiadásaink, költségeink számszerűsítésénél figyelembe vettük a 2004. évi teljesítéseket, valamint azokat a tényezőket, melyek a 2005. évi költségvetésünket valamilyen formában befolyásolhatnák, szolgáltatások tarifaemelését, anyagköltségek, nyomdai fogyóeszköz költségeinek stb. alakulását, módosítását.

Arra törekedtünk, hogy tovább folytathassuk a 2004-ben és előbb megkezdett kutatási programokat, az EME-nél felnőtt fiatal kutatóknak biztos megélhetést, továbbtanulást, fejlődést és a sikeres munka lehetőségét biztosítsunk.

Ha nem kapnánk további támogatást arra, hogy az *Erdélyi Magyar Szótörténelmi Társaság* szerkesztését, az *Erdélyi Oklevéltár*, az *Erdélyi királyi könyvek* regesztázását, a gyulafehérvári káptalan 16. századi jegyzőkönyvei feldolgozását, a jelenkor történelmi eseményei forrásfeltárását tovább folytassuk, annak a magyar egyetemes tudomány látná kárát. Ez vonatkozik az erdélyi Mezőség élővilágának, flórájának továbbkutatására is. A folytatást igénylő munkákhoz járul az a munkaterv, amelyet az EME alapításának 150. évfordulója megünneplése alkalmából, a 150 év munkásságát, eredményeit feltáró, a jövő feladatait vázoló kutatási program keretében kellene elvégezni.

A másik megkezdésre váró és 2005-ben beinduló program Erdély történelmi régióinak kutatása. Hogy ezeket a most beinduló kutatásokat milyen forrásokból fedezzük, még nem tudjuk. Eddig az Arany János Közalapítvány a Tudományért biztosította.

A 2005. évre elkészített költségvetési tervezet egyéb kutatási programok, könyv- és folyóiratkiadás, tudományos rendezvények, konferenciák, megemlékezések, a felsorolt programok továbbvitele mellett az EME fennmaradásának, munkássága anyagi-pénzügyi feltételeinek biztosítását irányozta elő.

Bízunk abban, hogy az arra illetékesek mindezeket igyekeznek felmérni, és az EME-nek mint az anyaország határain túl lévő egyetlen olyan intézménynek, amely az egyetemes magyar tudományosság erdélyi értékei feltárását, feldolgozását vette programjába, anyagi-pénzügyi feltételeit biztosítani fogják.

A költségvetés 8 800 000 000 lej összege az, ami véleményünk szerint biztosítja kutatási programjaink, könyvtáraink működését, adatbázisaink létrehozását, honlapunk fejlesztésének a lehetőségét, hogy bárki a világon kiadványaink tartalmát, tudományos rendezvényeink anyagát, könyvtáraink állagát tanulmányozhassa, figyelmét munkásságunk felé fordítsa.

A tervezett költségvetés a 2004. évi teljesítetténél 35%-kal nagyobb, arányban van az EME-re váró feladatok teljesítésének, biztosításának szükségleteivel.

Habár tagdíjbevételeink a tárgyalt évben mélypontjukhoz értek, mégis azt javasoljuk, hogy a most érvényben lévő tagdíjunk összegén ne változtassunk.

Az EME költségvetésében a tagdíjnak ma már kisebb mértékben van jelentősége (hat évvel ezelőtt a dologi kiadások mintegy 80%-át fedezte), mégis úgy gondoljuk, hogy az erdélyi magyar értelmiség anyagi hozzájárulása az EME fenntartásához az erdélyi magyar társadalom együvé tartozását, az anyanyelvű tudományosság fejlődésének az igényét is kifejezi.

Az EME-aláírási joggal rendelkező titkár, Nagy Zoltán eltávozott, tisztelettel kérjük a Közgyűlést, járuljon hozzá, hogy második aláíróként, a gazdasági tanácsos akadályoztatása esetén Mikó Ildikó közgazdász írhasa alá az EME pénzügyi-könyvelési iratait.

Abban bízva, hogy a beterjesztett költségvetés az EME feladatai teljesítésének alapjául szolgál, kérjük a Tisztelt Közgyűlést a jelentés megvitatása, javaslatokkal való kiegészítése után mind a költségvetést, mind a jelentést elfogadni szíveskedjenek.

Soó Tamás
gazdasági tanácsos

Fiatal Műszakiak X. Tudományos Ülésszaka

Immár tizedik alkalommal kerül megrendezésre a Fiatal Műszakiak Tudományos Ülésszaka az Erdélyi Múzeum-Egyesület védnöksége alatt.

A rendezvény célja elsősorban az erdélyi magyar fiatal műszaki értelmiség szakmai színvonalának emelése, a kutatómunka ösztönzése, a tudományos kapcsolatok kialakítása és végül, de nem utolsósorban a magyar műszaki nyelv művelése.

A megnyitón Bitay Enikő, az EME Műszaki Tudományok Szakosztályának elnöke és Gyenge Csaba akadémikus, az EME alelnöke köszöntötte a résztvevőket. Kerekes Sándor, a Kolozs megyei tanács alelnöke beszédében azt emelte ki, hogy Erdélyt és főként Kolozsvárt most érte el egy gazdasági fejlődési hullám. Fellendülésnek nézünk elébe, ami remélhetőleg visszatartja majd a fiatal magyar műszaki értelmiséget a kivándorlástól. A jubileumi ülészakot számos neves vendégmehívott köszöntötte, akik értékelték a rendezvény fontosságát: Roósz András akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár a Miskolci Egyetemről, Dudás Illés tanszékvezető egyetemi tanár a Miskolci Egyetemről, Alpek Ferenc, Réti Ferenc egyetemi tanárok a Budapesti Műszaki Egyetemről, Csizmadia Béla egyetemi tanár a gödöllői Szent István Egyetemről, Fenyvessy József főigazgató a Szegedi Tudományegyetem Élelmiszeripari Főiskolai Karáról, Orbán Ferenc, a Gépészeti Intézet igazgatója, tanszékvezető egyetemi tanár a Pécsi Tudományegyetemről, Lengyel Antal kari főigazgató a Nyíregyházi Főiskoláról, Békés János, Kolláth Lajos egyetemi tanárok a Pozsonyi Műszaki Egyetemről, Réger Mihály, Réti Tamás egyetemi tanárok a Budapesti Műszaki Főiskoláról, Végvári Ferenc főiskolai tanár a kecskeméti GAMF-ről, Dávid László rektorhelyettes a Sapientia EMTE-ről, Selinger Sándor, a Gábor Dénes Főiskola Erdélyi Konzultációs Központ igazgatója, Csibi Vencel, az EMT alelnöke.

Dudás Illés tanszékvezető egyetemi tanár a Miskolci Egyetem Gépgyártástechnológiai tanszéke nevében elismerő okiratot adott át Gyenge Csabának és Bitay Enikőnek, az EME-FMTÜ tudományos bizottság elnökének, illetve titkárnak, annak elismeréséül, hogy a tíz éve kezde-

ményezett tudományos tanácskozást mára nemzetközi konferenciává fejlesztették a Kárpát-medencei fiatal magyar kutatók, hallgatók, doktorandusok, fiatal egyetemi oktatók rendszeres tudományos rendezvényeként.

A szervezők a tíz éve tartó rendezvénysorozat kiemelkedő tudományos és szervezésbeli támogatásának elismeréseként oklevelet és emlékérmeket nyújtottak át a következőknek: Dudás Illés, Roósz András, Alpek Ferenc, Csizmadia Béla, Réger Mihály, Réti Tamás, Tisza Miklós, Bányai Tamás, Danyi József, Tóth László, Pálfalvi Attila, Kerekes László, Dávid László, Selinger Sándor tanároknak; Jodál Endre főkutatónak, volt szakosztályi elnöknek, Baki-Hari Zoltán Gábor, Prezensky István, Kismihály János, Talpas János és Varga András mérnököknek, továbbá Kovács Tünde (Budapesti Műszaki Egyetem) és Szilágyi Sándor Miklós (Sapientia Egyetem) doktorandusoknak, valamint hűségdíjjal jutalmazták Mezei Sándor (Marosvásárhely) doktorandust.

Az ünnepi megnyitó kiskoncerttel zárult: Hary Juditot, a Kolozsvári Állami Magyar Opera magánénekesét Nagy Ibolya kísérte zongorán. Utána a plenáris és szekcióelőadások következtek. A hat szekcióülés keretében nyolcvankét előadás hangzott el.

Az idén is nagy sikerrel örvendett a hagyományossá vált, a tudományos ülészek munkálatait követő „Erdélyi barangolás” rendezvény, melyet tíz éve a választmány tagja, Talpas János szervez. Ez a nap lehetőséget nyújt a kapcsolatok kialakítására, barátkozásra és tájegységeink megismertetésére. Idei útvonalunk a következő volt: Kolozsvár–Torda–Ludas–Segesvár–Fehéregyháza–Székelyudvarhely–Szentegyházasfalu–Homoródfürdő–Székelyudvarhely–Farkaslaka–Parajd–Szováta–Radnót–Torda–Kolozsvár.

Számunk szerzői

Antonie Csilla (1975) – tanár, doktorandus, BBTE, Kolozsvár
 Bodó Márta (1962) – irodalomtörténész, szerkesztő, Kolozsvár
 Bogyai Irma (1981) – magiszterhallgató, BBTE, Kolozsvár
 Coroi Artur – történész, Budapest
 Csetri Elek (1924) – történész, ny. egyetemi tanár, Kolozsvár
 Gálfai Emőke (1972) – történész, Kolozsvár
 Id. Frivaldszky János (1936) – történész, Budapest
 Karsay Magdolna (1966) – tanár, Nagybánya
 Köllő Annamária (1982) – egyetemi hallgató, BBTE, Kolozsvár
 Lőrincz Csongor (1977) – oktató, Andrássy Gyula Német Nyelvű Egyetem, Budapest
 Molnár Szabolcs (1943) – irodalomtörténész, egyetemi tanár, Bukaresti Egyetem
 Pál Judit (1960) – történész, egyetemi docens, BBTE, Kolozsvár
 Puskás Attila (1931) – tanár, Sepsiszentgyörgy
 Puskás Lajos (1901–1982) – tanár, pedagógiai író, műfordító
 Rádui Elemér-Szabolcs (1979) – magiszterhallgató, BBTE, Kolozsvár
 Szőke Imola – történész, könyvtáros, Kolozsvár
 Varga P. Ildikó (1977) – doktorandus, BBTE, Kolozsvár
 Zuh Deodáth (1982) – doktorandus, ELTE, Budapest, magiszterhallgató, BBTE, Kolozsvár